

# ספר העצמים

על ענייני הטבע והאדם ומה שאחר הטבע ועל מהות הנבואה  
ותוכנות הנגליים

מרבנו ר' אברהם נ' עוזרא הספרדי

נעהק מכתב יד ישן אשר בבריטיש מועוואם וכחותספ העורות  
מאה המאה. ונלה אליו שני מכתבים מהשר

דון יצחק אברבנאל לר' יהיאל ורם מפיסא

עם הערת המעתיק על דבר עניין ישוב ארץ ישראל.

� עוד איזה

שאלות ותשובות ופסקי הלכות

נעתקו מכתב יד הראשונים הנמצאים בבריטיש מועוואם.

ולם נעתקו על ידי

ר' מנשה גראסבערג מטראנסטינא.

מחבר ספרו: —

אלפי מנשה, נבול מנשה, דNEL מנשה, פטה מנשה, שאלות  
ותשובות שבט מנשה וראש מנשה, שו"ת לבני מנשה, חבל  
מנשה, חז'י מנשה, והנהות על ספר ההשלמה ועל ספר  
רפואות הרמב"ם ועל ספר הלכות ארץ ישראל.

---

לונדון—תרס"א.

בדפוס ר' אליהו זאב ראנכיניאויזש, 48 קאמפארישעל טרייט.



הסכמת הרב הגאון החכם הכהן הכהן ר' אברהם  
אבא וווערנער שליט"א רב דק"ק בני רו"פ בלונדון.

לונדון ערבית ר"ח אליל תרט"א לפ"ק.

אלום לכבוד ידיי כיבב כי מוקד וזרע מהל גדוילו מקדש מוכריי  
**מנשא גראםברג נ"י.**

מה שכאית קראתנו לו ספלר העמורות פולג נרכישות מוחעלס ורואה להדריסון

ובכל כהה דעתך אתה יט למוחוך על זה מקום מהן הארץ.

אגה נרכחה ונס נכר טוחן מהן עזלה, כי דעתה ההלן עצה ראהה פה  
כעליזו על תנ"ך מלזין כל גמלהויס צספער העמורות היה וצפלט גמלהה  
„כמה גאנטן“ צקוף לווין כי האיה כמה צלמו מלטוק ודרתתס הלן כסלאן.  
ויזה כמה בא צפיליזו למי טמבען דרביו ולמיוזתו. יט גלבה לדרכ ע"ז כספער  
כי הו מינו מסודר ככון וויליך תיקון ככמה מקומיהם, מעט פילוסופיה דו  
מהן נקי כיה, וגמץ צפילוסופיה מהל כמזהוב ולח מהל כמדגשיס, וכארמץ  
וזל גמולה כהה על חמי קיודיס צהנדילסיה הואר בא נמאנן צפילוסופיה  
מהל כה פאדרזיס, ומכליגס נס רס"ג ולכינוי חמ"י סדרין צעל הוועגן גס  
בעל הכהן, וכארמץ כהה יט צפילוסופיה כמדגשיס מהו נינה לפי הצלן  
רכישות וכחכתי וכן כויה כהמת.

ונרכחה מהל מהן כמזהוב זעל נס גמץ מהל צהル ככמי גליליסימה  
ונס כויה כוון לאיזה כארמץ ס"ל, עוד זהה מהל צמץ טגביהו דבורי כगמוץ  
פילוסופיה מהל צבלען כהנטוי וסיזוי יטהדרו נס וויה, הו צלמי ספק מהל  
למדו זיך מהכמי כירזיס. וכן מה צמזה נספלייס מהל כמלהויס ידענו

מיטס קויה צ"ה נ"כ ידעו זה מהכמי יטלה, ולג' בקדול עלה לאס כלמוד זהה,  
שטיס מכות גדלות כבינו עד בגעתו מלומדים ידעו זה. ולפי דעת ר' יען  
כבינו אלה מחות מכות עד שידטו זה, וכתחורה כתוב נ' לטמים ידעו מלומדים  
כי פנו קויה, כי מהר קריעת יס סוף גורע למוריים כנחלרים כי יט בוכרה  
ומניחיג לטולס וכותם כמכוח וולדון לכל ויטולן עמי, וכינויים למדוי ממורייס.  
והכא מה שאנח לנדי כהגמון הפליטוף הזה עין נחנן עליל פ' נחנה  
על פסוק יסע מלך וכו' ויכוח וכו' ויען. מנייה נאס ספר ריזל זס ע"ג  
ולדעתו זס כמפלורא גמספר ע"ג, וכחט הריחאן צנע"ג שמות קונה וכו'.  
והכא צנע"ג שמות הללו יט שמות לברכה פעולם להחמה ולהספד לנדרוכה  
ולרhammis, וכהגמון הזה רח' טפ ריזל וולדי מלהגמון הזה גודע נס  
להחנן העזרה כספל ריזל ח'ל לא כהמג'ס זל' לח' גודע כספל זהה, ולין  
לה המקום להליך זהה.

המחלער כהנגוליס נרעה צל' נטלאס כי מעט מן כמעט נכח ונדרois  
קנישס שלינו יהות להכמו הנדרלה זהה ונחנן נרעה צל' נטלאס המהלהר מה  
שרכה לנדר ערזה ולרמו היה עניין כמו קרמאנס שרעה לנדר ולרמו היה עניין  
בחמאתה מרכזת צחולה בוגנוליס נהורא הלך ב' וכו'.

ווחומר מה נכי לא'ת הודה וגס ברכה על עמלו זהה להזיה פניות  
מהכמיין הקודמייס צל' ילבו הי' לתיינוד ותמייד כ'ס עומל זהה, ומוקה  
לצ' כדיני טמיין יכין וווקיון עמלו זהה לכנייל הפליטיס הללו דין ספליטיס  
דנאי המןרכו צל' ט' וברכה.

הנרכס טב' גמוכ'ר יעקב זללא'ה וווערנער כרכ' דק'ק מהזקי'  
הדא גלונדן זירת מלכות ענגלאנד.

---

---

המאמר באלה ית', הסבה הראשונה איננה גוף ולא כח  
בגוף והוא אחד ואני ר"ל שהוא אחד במנין לא שהוא אינו דבר  
אולת עצמו והוא הוא עצמו ושאינו מקיף אותו מקום זה נקל  
בעין השבל ומה שאם' שהוא מطبع השבל הנפרד שלא יקיף  
אותו מקום והרי עם קלות ואת ההשנה בעין השבל הוא כבר  
ברטיון לפי שאינו נופל בכח הרטיון דבר עד שימוש עמו  
בשבל מקום בו העניין הטישג, וא"ת שוה העצם הוא דבר  
מה לא נמלט מהחטא בלשונונו, וא"ת הוא העילה הראשונה  
בטע שקוראין אותו ג"כ לא נמלט בויה מהחטא מכל וכל, וא"ת  
עלית העילות זה ג"כ שם נסתיר סתום וחתום, וא"ת עניין מה והוא  
אצליו יותר קרוב שנקראנו עניין האצל אוריות ושבלים נאלץ  
מהם ג"כ אוריות ושבלים אחרים, ומאותם השבלים כחות  
יזמתויהם הכהות נששות ונגללים ומהגנלים יסודות ומהיסודות  
צמחים וכל ב"ח והמתכוות, ועל זה העניין הנהם' תימצאם כלם  
באצלים ונמצאים מהם גורה חבטתו להמעותם כי הדבר ביה  
זה עניין יקצר בכל לשון אלא שבlossen לעז ברחו מלהארו בנמציא  
זאתרו במקום ואת המלה אישו ואות המלה בלשונם ר"ל הוא  
זהנה זה טוב, ואולי שבשלונות אחרים יטצא בהם תואר יותר  
פשוט מהה ארך לא תקופה שימצא לשון בעולם שיתואר בו ה'  
זאת' בתואר הפשט טబלי הרכבה כלל, אלא שייהי בו שותפות  
או דמיון או הפעולות חיליה לאל ית' מות, וזה לפ"י שהטילות

## ספר העצמים

הם מושאלים ווישתפוו בכל לשון מהפעולות המורנשות אלא  
שיתחברו וויצוו המלות המושכולות.

וכבר הניד לי הגטן אחד מגדולי ההגמוניים והוא פילסוף  
יודע באמצעות העניינים שבלשון הלטיני והיווני יתארוوه בחוא\*)  
ואחר שטעי זה מוה הפילסוף עיניתי והבנתה תקונם ע"ה  
אומרים בהושענות אני והוא\*\*) הושענא. ווחקרתי על זה העניין  
ומצאתי שם אומרים שהוא הוא שם המפורש.

\*) וכן כתוב בספר החיים המווחט להראב"ע ב"י בריטש מועעם  
שהעתיקתי بعد יודידי הרוב הגדול החכם הכללי ד"ר משה גאטער נ"ז  
אב"ד דק"ק ספרדים בלונדון, וכן כתוב הרטב"ס בפירוש המשניות בסוכה  
כ"ה ע"א שאני ותו"א משמות הש"ת בשם המפורשים לגמרא, ואולי מה  
שכתב בישעה מ"ב אני ה' הוא שמי, הכוונה שאני ה' והוא שמי, ועיקר  
המשמעותם לשון הקודש ונפלו בתוך לשון יון כשתובללו הלשונות בדור  
הפלגה וכן כתוב בעל ספר אמריו בינה על לשונות יון שהוחכרו בחו"ל  
וכמו כן נ"ל בתנו"ך וכן כתוב בספר החיים הנ"ל שאנכי לשון מצרי הוא  
ג'ב עיקר המילה לשון הקודש נ"ל.

\*\*) סוכה ד' מ"ה ע"א: בכל יום מקיפין את המזבח פעמי אחת ואומר:  
אנא ה' הוועיטה נא, אנא ה' הצליחה נא, ר' יהודה אומר אני והוא הוועיטה  
נא, אני והוא הוועיטה נא וכו', ובירושלמי ביני מתניתא אני והוא הוועיטה  
נא, אני והוא הוועיטה נא וכו'.

בעניין שם הו"ה כבר כתבתי בספריו "אלפי מנשה" הנלווה לט'  
פשטים ופרושים לר' יעקב מוינא פרשה קרח בש"ת ושם בארכיות,  
ועתה לעניינו עתיק איזה דבריהם הנאותים כאן. השם הו"ה הוא  
רק איזות לשוננו הקדוצה ע"ש מלת היה ויורה על קיום המזיאות ורק

## ספר העצמים

ז

ואח"כ שבחרתי מאמר זה הפילוסוף, שמננו יבוא פעולות  
שייש לנו בהם רחמןות ופעולות שיש בהם חכמה גדולה ופעולות  
לנו בלשוננו נתן לモرشה הוא משום שה' בעצמו פירושו, "אהיה אשר  
אהיה" והוא מן שרש היה והוא מורה על עצם הש"ת שהוא היה  
הוא וייה ומתחייב המציאותות בלי הצעירות לשום דבר, וכן דעת  
הרמב"ם במורה בפס"א מה"א, ורק בלשון עבר תורה הטלה הוצאה  
מציאות והוויה. ומהקבלה שהוא הלשון אשר דבר בה הש"ת עם אדם  
וחיה, ובזה דברו שנייהם, כאשר יורח על זה הנזר אדם מדרמה ואשה  
מאייש וחווה מחיי וקיים מקיימי ושת משת ונח מינחמוני, ושהיא הייתה לשין  
עבר ובעברה נקראת עברית, וכן דעת הכוורי במאמר שני, בלבד זאת  
נקראת לשון הקודש לפי שבשלו זה לא נמצא בשום מקום עצם על דבר  
מנונה ומאות רק בכינוי וחתטר. ובירושלמי שבת פ"א מעלה גדולה  
מי שմדבר בלשון הקודש,

ובקדושין ע"א ע"ב : וזה שכיו לעולם וזה וכרי לדור דור, אמר  
הקב"ה לא כשאני נכתב אני נקרא, נכתב אני בי"ר ה"א יה"ה ונקרא  
אני באלו"ך דלי"ת אדני, ופירוש רשי" בפסחים נ' ע"א שני שמות למדוי  
שם הכתיבה ושם הקריאה, ומהזה אנו בזחנים כי איןנו מהראוי כלל  
הגנות את שם הנעללה בן ד' אחרות בכתבו, וכן נהוגים רוב העולם  
מהאומה הקדושה היישראלית הן באזיא ואפריקא, והן באירופה ואינטם  
קוראים בפירוש אותן כתיבות של השם המוחדר בכתבו,

ובקדושין ע"א א' בראשונה שם בן ארבע כתיבות חכמים מומרים  
אותו לתלמידיהם פעעם אחת בשבע ע' ופרש"י קריאתו וכתיבתו ופירושו,  
וישם ברשי" שם בן שתים עשרה ובן ארבעים ושתיים לא פירשנו.

ובירושלמי יומה פ"ג שמואל הוא עבר שמע פרטיא מקלל לבריה  
ביה ומויות וכו', ופרש"י שמות הלהרגני אתה אומר שהרגנו בשם המפורש  
ובן בהרבה מקומות בש"ס מצינו שאבש המפורש עשו דברים נפלאים

## ספר העצמים

כאלו הם גבורה ופעולות כאלו הם קנהה ופעולות נוראים במאדר  
מאדר כמו שהוא הנרמו אליו הוא נראה מאדר מאדר וכ"ש אצל  
ועין בעירובין שפרה למעלה מעשרה ע"י שם, וזה כפירוש"י שם בקידושין  
דידعرو היטב קריאתו וכתיבתו ופירושו,

זה פירוש הוגה דהינו שיוודע פירושו והוגה בו, ע"כ רחכ"ת גור  
עליו שריפה משום שהגנה את השם בפרהסיה ועיוון תוס' ע"ז י"ח א' ד"ה  
הוגה, וזה עיקר האיסור אבל להוציא השם הו"ה כפי פשוטו לפדר  
הבנותיו וכפי שכחתי למעלה נראה לי שאין בזה איסור ולא על זה כיונת  
חול', ובכל זאת אנו מחמירים שלא להוציא השם אעילו פשוטו משובם  
קדושת השם המוחדר לנו,

וביוםא ל"ח א' בן קמצר לא רצתה למלמוד על מעשה הכתב וע"ש  
בגמרא ובספריו שו"ת לבני מנשה סיטון כ"ו, ולדעתי נראה שבן קמצר  
הוא היה האחרון שודיע את השם הו"ה קריאתו וכתיבתו ופירושו בראייה  
ומזמנו נשכח עד היום הזה.

ולכן אמרו וכולහן מצאו מثالא לדבריהן חוץ מבן קמצר לפי שללה  
דמי להני דחשיב בטשנה שלא צריך זאת רק בזמנם המקדש אבל שם  
המפורש היה צריך לו למוטר בחצנע ליחידי טגוליה אשר עד היום צריך  
לידע היטב בתפלתינו ובתחנונינו.

וראיתני כבר מי שכח, שלפיכך היום תפלתנו לא תתקבל בראייה ובנכחות  
זה סוכת אריכת הגלות המר הזה לפי שאין אנו יודעים השם הו"ה.  
בראיו לפי פירוש רש"י לעיל,

ועתה לפי הקדמה זו אתחיל לפירוש פירוש המשנה ובזה אנו נובלים  
ליידע פירוש הרוב המחבר,

הנה בדבריו ר"י יש לדرك תחילת מודיע שינוי לשון המקרא בכתב  
בספר ההליך תחת אני ה' אני והוא, ונ"ב מדוע לא אמר אני והר'

משני המלכויות הקדושה לפי שכל המשיג ממנו יותר יארע לו יותר יראה ורחת באש אשר יראה האדם שהוא נשלם בשכלו גgilיה נא, ואמר שני שטי פעמים הושיעה נא, וראיתי בפירוש הרותה בטהור זול שכיוון ר' אל"ף נז"ן יוד מהשם הקדושים אדני והויי בה ובלשון גוטריין הוכירנו ר' אל"ף נז"ן יוד מהשם הראשון היה זון מהשם השני ולදעת ר' לא אמרו בהקפתם אנחנו ה' הושיעה נא, אבל אמרו אנחנו אני והוא הושיעה נא בצדוק שני השמות יחד בנ"ל לפי פשטונו זכו עב"ל.

ולא נראה לי כלל במחבת שם אדני לא נזכר כלל באנא ה' שציריך להו ר' לומר בלשון גוטריין וגם לא נזכר במשנה אנחנו אני והוא אז עוד לפי הירושלמי הנ"ל שכינו מתניתא אני והוא באלו און פירוש דוח' בבונה,

הרמב"ם בפירוש המשניות שם בטוכה שאני והוא משמות הש"ת בך אמרו המפרשים לגמרא, ואני אומר שהוא קורא ורומו למת שאומר ראו עתה כי אני הוא שהוא הפסוק בה בשמירת ישראל וישועתך, דבר אילו אמר אתה שאמרת ראו עתה כי אני אני הוא הושיעת נא במו שהבטחתנו. ומקצת הגאננים אמרו שהוא רוץ בזאי אני והוא בצרה בירושעה נא, וזה על דרך הפשט והוא אמר רעללה עמו אנכי ביצה עכ"ל, ולפי זה נראה לי בן שתיק ור' לא פליינו שהתק מירא בזמנ מקדש ראשון שישראל היו על מכבים ולא היו בצרה ולכך לא שניינו ואמרו כלשון שאמר דוד, ור' מירא בזמנ בית שני או בזמנ מאוחר לך שניינו ואמרו אני והוא, לפי פירוש הרמב"ם כביבול שני והוא בצרה ולכך לא אמר העליה נא,

ואל תחתמה על הראב"ע שכחט שני ואני והוא, הוא לשון יון שבבעל ספר אמרו בינה כתוב כל חיבות שזהכרהו חיל בלשון יון או באחד מלשונות

## ספר העצמים

,

הוא נזהר ונשמר ממנה שלא יגע בה כדי שלא ישפט לפיו  
שהיא ידועה אצלם באמתיו והנער בעורנו קטן ואין לו שבל ימהר  
**לגעה בה ולא יירא ממנה לפיו** שאינה ידועה אצלן.

הגויים מעיקרא היו מלחות של לשח"ק ונפלטו בתוך שביעים לשונות  
בשנתאבללו הלשונות בדור חלפנה, והחשבי בהקדמתו שלשן יון שנמצא  
ברוזל על הרוב אין הלשון שנדכרים בו המון עם מהיונים אך מלשון  
המדוקדק שיש להם שבו נכתבו ספריהם, וכן הדבר בלשון ערבית, שהלשון  
ההמוני אינו הלשון שנכתבו בו ספריהם והוא לשון מדוקדק מואד ובו  
בחב הראכ"ס כל ספריו חוץ מהיד החזקה. ועיין היטב "בספר הכריות"  
חלק א', פרק ט",ו, ואין להאריך בעניין הנכבד הזה כי נראה הוא וכי  
יכילנו ומה שנגלה לי כתבתמי.

ולפי זה היה נראה לי שבזמן זהה ראוי לומר בר"י אני והוא הושיעה  
נא, או שהכוונה שמתילה היו יודעים שם הו"ה קריאתו וכתיבתו ופירושו  
כראוי ומשרביו הפרוצין אמרו במקום אנא ה' אני והוא" שמדובר בשמות השית'  
ובעין זה אמרו בראשונה היה אמרו בקול גבוהה פשרבו הפרוצין אמרו  
בקול נמוך, יומא פ"ג ירושלמי,

אבל לפיו זה קשה לו מروع לא אמר ר' ג' ב' אני והוא הצליחה נא,  
وعיין במדרומים ד' י' א' כדי שלא להוציא שם שמים לבטלה תקינו רבנן  
כינויו לקרבן ואפשר שמתילה היו יודען ה' הו"ה להוציא מפיו כראוי  
לכך אמר ר' י' שתקינו רבנן בזמנו הקודם כינויו לשם המפורש דהינו אני  
והוא כדי שלא להוציאו נא כמו שאנו אומרים אדני במקום ה' יע"ש ברא"ש,  
ולא יאמר הושיעה נא כמו שאנו אומרים אדני במקום ה' יע"ש ברא"ש,  
והא דלא תני במשנה ג' ב' אני והוא הצליחה נא בר"י, זה פשוט נראה לי  
שהמשנה לא צירך להודיע רק מה שאמור ר' י' החידוש ולא ציריך לשנות  
מה שאמרו ג' ב' אני והוא הצליחה נא שווה ודאי אמרו בזמו שמספרש בז"ק  
שבזה אין נ"ט ולא ציריך לשנות וזה אתה ויציב,

## ספר העצמים

יא

ועל כן הרבה שלמה להו היר בספר קהלה בעניין היראה לפי שאין לנו דעת בטה דעת שהוא נורא באמרו את האלקים ירא, וכן ירא אלקים יצא את כולם, ועל כן נקרא נורא \*) כמו שלפי הפעולות האחרות הבאות מאתו נקרא קנא ונוקם גנבו ושרדי ועלין ומתיות ומהיה כמו שזה האש והוא שמה נקרא הא מבשלה והשורפת והמתכת והטקפיאת והיא אחת, ואם שם נביא מהנביים או מהחכמים הקדושים השיג עניין מעניינו וציירנו וידע הארץ נאצל אליו ממנו ועל איזה צד נדע אמתתו זה השאל לו שם בין לעצמו מעיד ומורה על אותו העניין, מהם מטטרון יה אכתריאל או וולתס משמותיו יה' והוא קוראים אותו באותו שם באותו העניין וולחו ולו בחיבטל כל הכהות והוא העניין המכונה בו שם המפורש אחד мало השמות הטיווחים לעגולותיו יתרך וזה השם כמו שנאמר הנזכר על הנגליים והתגנלו ר"ל בעת שייאל מחשפלים על הנגליים יקיפו הקפות הטבעית ועל הנבעות והתקלקלן. יתרך ויתעלה אל אמר אמר בערבי ר"ל המושב יתפרק לתהום כמו אמרו על ארץ מצרים שהיתה שם ים, ובאחד משמותיו היה משתמש אליו ע"ה לבך והוא מסרו לאליישע לפי שהיה ראי שימסור לו, וכן מתוך הנערים המתקלטים בו לרוב חדור פעולות השם ברוך הוא והוא אור' ויקללם בשם אלקיו וכו' בשכמל'ג.

המאמר במה שנאצל ונשفع мало הכהות השכליות על

\*) ליראה את השם הנכבד והנורא, דברים כ"ה.

הכחות הנפשיות והיא הנבואה והוימה לה, אمنם מה שהושפע  
מעולם העלון על אלו הכחות הוא על ר' פנים.

האופן הראשון בהשגה שכילת מבלתי הגטרף באחד החושים אלא לזכור השם המושג המורה על אמיהות פועל מהפעולות הבורא יברך ויפעל ויעשה מעשים והעשה בו פעולות ומעשים ויתפעלו לרוב כח ה' ומהירות פועלתו וממשלתו בכל הכחות והטבעים ואלו הם ענייני השמות שהם עתה אצל ההטמן בהפק האמת ורחוק ממנה.

האופן השני הוא אzielות בח שנאצל מעולם העלון ר"ל מהשכליים הנפרדים על הכח השכלי עד שיתעצם בעצמותם ויצטיר בצרותם ר"ל צורתה השכל וישוב שכלי בתכילת מה שכחו לשוב ולהיות משיג ומשער ומרניש ומכין הרבירם העתידים ולדמota המעשים בmphר הדמיון והזך והשלם מלטעה. כל מה שיוכל להיות ובאות ההשגה יקנה מעלות המדרות. והמעלות השכליות בפועל כי יוסיף באיש בעלות הנאצל עלייז דעת ומעלות המדרות יותר מאשר עותר והוכן אליו קודם או מאשר הוכן אליו בטבעו בהחלת יצירתו כי לא יוכל להיות לבוא האzielות הוא אלא לטמי שהוכן ונודמן לו בתחילת יצירתו\*) מוג נכוון לקבל אותו הכח ולהוציאו לפועל בהתבוננו והתערתו לכך וישלח בנפשו עניינים יתעורר ויבין בהם עניינים רבים מה שאין יכולת אדם וולתו לדעתם ולא שיתבונן מהם מה שהוא

\*) ס"א הויתו.

## ספר העצמים

יכ

יבין בשום פנים, ולא בשום סבה בעולם זה הרוחני הוא העליון במעלה שבכל הרוחניים והוא שכל הפעיל אשר קראותו שכינה וכו' ישיג המורידו הבורא יתברך והוא יטרחו בעת התבודדותו\*) ובהיותו ישן ברמות שיש לו בתשובות על שאלותיו שאל ממנה והוא יפרשם ויסדרם בהקץ בסדר והתיקון המיחוץ בלשונו אנשי דורו ובמשלים והמלות הנהוגות והמשתמשות באוטו לשון והמנาง הנוהג בו ולא יבטא בו במעלה העליונה מן הנ אצלם מהרוחני זהה והם הנביים, ויש נביא שנאצל עליו בהקץ מבלי שיחליפו או יתייש בחו א ירדם ואם לא יהיה בקי וירע בהורדתו ובעבדתו וקרבנותיו יחרגנו, ולא נמצא אחר מהنبيים שלם בוה השלמות זולת מרע"ה ועל בן נאמרו בו\*\*) שהיה מהנבא באספקלריה המAIRה והنبيים האחרים באספקלריה שאינה מאירה וטעם זה שהוא היה נאצל עליו בהקץ למעט עסקו בדברים החושים והאחרים לא היו כמותו כי היו מתעסקים בענייני העולם, גלה לה שלא היו מעותדים ומומנאים כמותו ולפיכך לא היה נאצל עליהם וזה השכל בכל עת ולא על הצורה שהיה נאצל על מרע"ה רק בחלום או במראות מבהילות ומחזרות, וכבר אמר' בשם ארسطו שאמר דבר שהוא נסחן.

אמנם השמות האלוהיות שם הבחות ההות מכח שמותיו

---

\*) זה מובא בפירוש הראב"ע פ' בשלח בשם ספר העצמים ויל' שהמעלה העליונה שבכל הרוחניים הוא מעלה שכל הפעיל והוא הנראה שכינה ובו ישיג הנביא והמשיג ית' בעת התבודד אליו וכו' ע"ל.

\*\*) יבמות מ"ט ע"ב, סוכה מ"ה ע"ב.

אשר הם ג"כ השלכים והכחות השמייטים אשר הם מדרגה תחת מדרגה כמלך וושופט ומה שהחתיו מהשוטרים ומה שתחת השוטרים הם מהשוטרים והশמשים הנשמעים אליהם והעושים מצותם כי כאשר יגבר על הרוחניים כח ההורדה ירדו למטה לעישות ולמלאות מה שיבוקש מהם ויחרגו המורידים אותם בשלא יהיו בקיאים וירודעים לעשות ההורדה הרוחנית בכל מה שיית לה מהמקומות וההקרחות והקרבות והטלבושים והמאכליים והמאמריפ וזה והזומה לו ר"ל מי שהשיג מעלה הוא דרכו עמו כאילו מדבר עמו בקהל ישמע לו מבלי מכטא בין ממן רמיים בוגר הענינים הדורש ממן והוראות בוגר הדברים אשר בקש ויעצהו עצות שיצא בהם ממכוותו ועינוי וצרתו ותוביrho ותועורrho לעניינים עמוקים יפרש הוא בהקץ ויעירם ויחקור האיך יוכל להשיגים וקיוום לו זה ג"כ בהכנות והזמנות נשמיים ומחשבים עם מה שזכרנו מן ההקרחות והמקומות הראיי לו יוכל להיות שלא ימצא לו עניין ולא אפשרות בכל אלו הנמצאים לטראת דעת או מחשבה או מקרה יארה לו באמצעותו ושאר נבר במבוכה חזקה ואח"כ יחוור \*) פעם אחרת להורידו ויתנפל ויתחנן לפני במה שנסתפק לו ונסתחר הן שיקבל וישמע לו יותר ספקותיו שנסתפקו לו או לאו, וכבר אויר בזה לאדון הנביאים במריבות העם על הימים וכבר רמותי זה בפסוק ודברתם אל הסלע يولתו, ועוד נבר זה בבייר רחוב שנדרב בנימוסים בעז"ה.

\*) עיין בספר אדנויות עם פ"י הנג"א ושם בהקדמה להגאון ר' חיים ז"ל, ובמדרש תלפיות ענף בשוף בשם אגרת גלגולים ובחוי.

הօפן השלישי הוא למטה מזה במעלה ואף כי תוכן המעשה אחד והוא הוררת בחניות הכוכבים, זהה כי עברו המוכיר את הכוכב המושל על מעב ידו ולבש מלכושים שהם חלקו ושיאבל מאכלים שהם חלקו ושיביטו יוכין אליו בהיותו בנקודות גבשו והוא באמצעות השם חזק מair באור עצמו ולא ייחוך אותו (נ"א ולא יעכב עלייו) אור כוכב אחר ייקטיר בקתרת אשר חלקו ויקראתו בקריאות הנאותים לפועלותיו כמו שיקרא לשמש שהוא המAIR והמושל נדול המעלה והדומה לו, ולמקרים שהוא הגיבור הנזח המשדר המ מהר והרומה לו, ורבה התנה אליו והכונה ויראה בעינו הרוחני ההוא עצמו בצורה הארץ וישאלו ירבך עמי הרוחני ההוא בקול שיהיה במבטה שיבין ממנו רמזים והערות ישתכל בהם ויישג מבקשו ולפעמים תכין לו מתנות רבות ותורנו על מקומות שבהם מטמוןות, ואלו הרוחניות כולם יארע בהם בעת הורדתם מבלי דעת והכנהaimה חשכה ומות ותרדמה ושינוי צורה או חרסות או עורון או אלמות או בטל איברים ולפעמים שרפה כמו שקרה מאبني אלגבייש השורפים וזה בשתייה מطبع החום וקפאן בשתייה מطبع הקור.

האפן הרביעי והוא השפל והשח במעלהו והוא  
שיתחרש באיר מכך רוחניות אלו הכוכבים רוחות אחרות  
שחוות בעולם ויבאו לב"ח ברוב העתים יעצמיו לו  
בצורה מצורות בעלי חיים שומרה עליו הכוכב אשר ממנו  
גאנצל הרוח ההוא, אם נאנצל מנוגה יהיה בתבנית אשא, ואם היה  
טמאדים בצורת פרש או איש מלחתה, או כגון האש יחוור על  
האדם ויודיעו בדברים שהםם אמת ומהם שקר ורוב מה  
שנאצל זה הרוח על ב"ח אשר נתחברו איבריו ונרכבו בתקילת  
היצירה על מונ אותו הכוכב יהיה המונ שלו נומה לנטולות  
רוחניות אותו הכוכב, ואלו הרוחניות הרעות נאנצלות מהrhoחניות  
הקדושים באצלות הצל מן הנוף, ואין צורך להם לא הבנה  
ולא הורדה רק הוא מתדק במי שיפגע שייהיה מטבח עצמו  
ומוננו, ולפעמים יבוא לו להו כשיורדים ואלו הם הנקרים  
שדרים\*) וברוב ישבשו צורה עליהם ויבטלו איבריו ויחליאו  
וירגנו וידבר עמו ויטעו עליו בטענות ותחנות והוא נ"כ מדבר  
על לשונו בעת העונה, ואמנם יהיה זה בעת התרכקו בבעל  
חיים כנון וזה שאמרנו בשיעשה מעשה או יפעל פועל מהדברים

\*) בספר החיים המוחט להראב"ע כ"י ברייטש מזועמת וכעת הוא ת"ז

חרב הנ' דר' משה גאטטער נ"י רב דק"ק ספודים בלונדון שם דבר בעניין  
השדים כעין זה בארכיות ועין בלטב"ן בראשית ד' כ"ב בשם כתבי שימושי

השדים דעת אחרת בזה.

## ספר העצמים

יז

הראויים לעשות כדי להוריד ההורדת ה�יא בין שיעשה זה בכוונה או שלא בכוונה, אלו הם הר' פנים מהם יהיה האzielות על הכה הדמיוני והכה השכלי מה שנאצל מאלו הרוחניות וסבירת המשיאין ובעלי הרחות, ודעתם בזה לפי שמו הצע הורגלו בעלי הרחות ר"ל כלל החטן העולם לקיום מה שקיומו הנימוסים.

המאמר בבעל הנימוסים והם אנשי העבא והבוט והכלדיים וכל الآחרים אשר היו קורם המבול, הרעת המפזרים אצל כלם היא שכחות הכוכבים הם פועלים בנו והם המנהיגים אותנו לרוב פעולתם בכל הנמצאות אשר בעולם השפל ושםם התמדת קיומנו ושם הסבה בו ושם סבת העדרנו והפסנו, וזה אמת אין בו ספק שהדבר כן, מלבד מי שתלויהו השנאה אליהו הופכת אותם הפעולות והוא פוליה יותר חזקה במשנתה בו, ואם הכוכב הוא מחייב לבא עליינו תחוק פועלתו ואלה הם כדמות מרע"ה ואליהם ולפיכך היו העמים הנוגרים עיבודים הכוכניים וכחותם ומגדריים ומארירים אותם ומשתווים להם ביום אשר היהמושל אותו כוכב וקוראים אותם בשמותם ויקריבו להם קרבנות\*) ויזבחו להם ובחים ויקטרו להם ההקתרות הנאותם להם כפי עת היוותם בכל מול ומול ויורידו כחותם, והזאהה\*\*) היו מבינים להם הבנות אחרות והיו בונים

\*) מובא בפרש הראב"ע פ' נח בשם ספר העצמים ועיין בראשית. מ"ט.

\*\*) כת עובי אלילום קורם המבול ברכבת הרבה בראש המאמר ולא כמו ש ח |שב הכוכבי במאמר שני שם עם מיוחד.

לهم בתים והוא פורשים ומציעים בהם הגדדים אשר יאותו לטבעו אותו כוכב וטבע אותו מול אשר בו הכוכב ההוא, ומפני שהיה עובד מהם לשבתי בעת שהיה רוצה לעמוד ולבקש מלפני הצלחה והורדת רוחניות היה מצפה עד עת היותו בבית כבודו ומעלתו והוא מול מאוניים והוא אחד מהבתים שלו \*) והוא מול דלי והוא המעלוה שביהם, ונ"כ מול גדי ושיהיה מיושר היליכה מורהי ברבע הנזכר בחז"י השם נקי מכל רע או היו מכינים לו הקטרות אשר יאותו לטבעו וילבש בגדים שחורים אשר הם מחלקו ונ"כ מנעלים שחורים ובידיו טבעת של ברול ויבין לו שכלו ודרתו וייהו בגדי טהורים נקיים מכל מינוף וירבה לו בצעם ותפילה בעת הראותו ושירות ריחיו אשר הם מחלקו ויאכל המזונות אשר הם מחלקו ולא יסור מזוה הדרך לעולם והוא עושה כל מארו לעולם להתנפל ולהתחנן לו מעט מעט עד שירגילהו וישניהם בו והוא עם כל זה משתחווה ומתפלל ומבקש מהאל יתעלה שימלא בקשו \*\*).

ואם אחר שנשלם חפזו רחק ממנה כל מה שאותו כוכב אינו מרחק יסור מעליו ולא ישניהם בו אריך נהגו אע"פ שלא היה מבקש ממנה שום דבר לפי שימצא בה הפך טבעו ואיןו

\*) ראה בכוורי מאמר ד' ונשאר עדרין מן החכמה המיווחדת בעניין הזה ספר הנקרא פרקי ראנ"ה בו מدت הארץ וכל אחד מהגיגלים וטבי הכוכבים והמלאות והצורות ובתיים וטובתם ורעתם וכו'.

\*\*) וכן מצינו במלכים ב' י"ז ל"ג את ה' היו יראים ואת אלהיהם היו עבדים במשפט הגויים אשר הרגו אותם ממש.

## ספר העצמים

ימ

מוכן ומומן לו לקבל ממנו והוא נשכח אצלו, וכל זה מכואר אצלם בנסיון ולכן היה המוריד רוחניותו מתמיד בעבורתו ובעת שהוא רוצה הצלחה ממנו על הצד שאמרנו היה מכין לו מוגמר עשו מהאבנים אשר הם מחלקו ויעשה לו ג' כ' צורת שתי וערב חלול ירכיבו על צורתו ר' הזרה הנאותה לבקשתו אם היהתה בקשתו על עניין מלחמה ירכיב אותו על צורת סום או ארוי או נחש ואם היה רוצה לעלות למרגנה ירכיבו על כסא או הדומה לו\*).

אבל אמרו לעשות צורה שתו וערב לפי שלא נדע לרוחני הבנית אלא שהוא בעל גרים וה התבנית נברא בכל נברא בעל גוף וכל בעל גוף נופל תחת התבנית השתוי וערב לפי שיש בו אורך ורוחב ועומק והם מרחקי כל בעל גשם כדי שלא ירחקו הכבב לפי שאי אפשר לו מבלתי שהיה לו אחד мало השלשה מרחקים, ונוקבים בראש המוגמר נקבים סכיב סכיב כדי שייעבור ממנו ענן הקטרת, ויעשו זאת הקטרת לעולם במקום קדוש ונקי מכל טינוף והוא מנולה אין בו תקרה ולא מיסך מבדי' בין לבין השטמים וירשו על זה המקום בגדרים שחורים ומלבושים שחורים וצמר שחור נקי, וכל זה על מטבח שבתאי ולא יערכו עם זה שום דבר מהבגדים ולא מהאבנים, יניחו השתוי והערב

\* ) בספר חז"י מנשה פ' בראשית רבי אבא אשכחו ספרא דחכמתא דיליהון ואשכחנא ביה כל עובדין ופולחנן לבכbia ומזלי', והוא בזוהר סדר בראשית ועין בפירוש הראב"ע יתרו כ' ה' בשם ספר העצמים הוה ובשם אהל יוסף.

בראש המוגמר כדי שהיה העשן עליה ממנה ויעברהו ואחריו שהוא מניע עשן הקטרת עד הכבב בחזי השמיים לפני שהקויים היוצאים ממנה בהיותו עניין הם מניעים עד נקודת הארץ לא יתתכם אור כבב אחר.

ואנחנו לא באננו עתה לומר האיך היא דרך הצלחתו עד שתבקש ממנה לומר לך איך ייחזק עליו ככבים אחרים, וחיללה מזה אינו ירא שיש חשור עלי באמונתי לפני שכשאני מפרש אלו העניינים איני מדבר עם מי שלא הכירני ולא ידע אמוןתי ולבי ואיך הוא הרגלו עמי מעודיו עד היום הזה בין בסתר בין בנגלי, ושאהיה מפני זה גורע שום עניין מalto ומעלים עניין מלאמרו או שאחשוב דברי בזה שעשיתי שלא כהונן, ולכן לא אמנע עצמי מההעמידך על ענינם ומעשיהם לפני שםזה השקיף ותעמד על תורת ישראל וענין משה ע"ה השקפה אמתית ייעידך לך כל הפסיקים אשר בתורה וכל אחד ואחד באמנותות זה, וויסוף לך بما שאמרת לך אמתות השכל ויסורו ממך כל הספיקות ותהייה מאמין בעל ית' ובתורתו הקדושה אמונה מופתית לא על דרך קבלה, כמו שהם מאמינים בו ההמון ובפרט החסרים מהם.

ובעת שהוא עליה וזה העשן מניע עשן הקטרת עד הכבב ולפי תשוקת הכבב לזה העשן ירד לו וימשכו לעצמו, ובעת שנדרבק השפלה בעליון נתחייב להרבק בעליון בשפל, המשל בזה המעשים הנראים שם נדלק ב', נרות ונניהם זה למעלה

## ספר העצמים

בא

מהו מקבילים אם יכבה הנר השפל מהב' נרות והגיע עשו  
לנر העליון ירד אור העליון למטה על הדרך בעצמו אשר עלה  
לו העשן, והנר השפל ג' יש לו תשוכה גדולה לנר העליון  
והוא בתכליות ההכנה לקבל אורו יוניע לו אור הנר העליון ונדלק,  
וג' כח הרוחניות והוא הכח הנפשי בעת שינוי מגלו יעבור  
ויבנו בו עד שינוי לחללו לפי שהפטשות יעבור ויכנס בחומריו  
אם הוא מטבחו ויתחזק בו להתרבקותו בו ובשיתחבר בו והוא  
בלתי מוקן לו וסובל אותו וירגנו כמו שוכנו, ומיל שרצה  
לעמוד על שאר הורדות רוחניות בוכבים אחרים יעמוד עליו  
בספר העבורה הנבטיה \*) וספר החכם ארسطו ומספר עינאני  
הנبطי שהוא כלו נאמר באלו הספרים ואין חועלה לשנותו ולדבר  
בו. אמנם יחתדי לזכור הורדת שבתאי מבין שאר הכבאים לפי  
שמטשלתו על ישראל\*\*) ומעולתו בכליו ובפרטיו לפי שעלה דרך  
כל יפעל בהכרח בחלק, וה' יתברך הוא המישור לאמת, ואшиб  
לבאר בזולת זה בעורת שרין.

\*) ובכורי מאמר א' העבודה הנבטית, ואולי הוא זה מה שהביא  
המחבר שמות ב', י' בספר עבודת הארץ הנתק מלשון מצרים אל לשון  
קדרים,

\*\*) עיין פירוש הראב"ע פ' אמר וביריש הא"ע פ' משפטים, וזה  
ובספר ראשית חכמה אמר כי שבתי ממונה על היהודים וראיה לדבריו  
שהם שומרים يوم השבת שהוא בחלק שבתי כלומר שהם בטלים בו מכל  
מלאתה להודיע שאין צרייכים מהם עוז ואינם מבקשים מהם שיעור  
כי הם נשענים על אלהי האלהים יתברך שמו ג'.

המאמר בנפש כבר הבהיר ממאמרנו ביסודות שהנרטים

- העליזונים והיסודות מספיקים בהיות ההוויה בתערוכת אשר יבא.
- מןנו הבשול והבישול. אמן הוא מהחומר המתהבר מה着他ש ומהאויר והאש והוא החטימות הטבעי המזוהה בכל נושא וזה החום ימצא בורע הצמחים ובורע כל ב"ח והוא זו כל אחד מאלו הב' מינים ומגדל אותן. וזה היא הנפש הזומחת, וכן קראו אותה החכמים והוא כוללת העצחים ובעלי חיים, וקוראים אותה הרופאים הרוח הטבעי, והפילוסופים הנפש הון ומשכנה בכבד ג"כ ימצא בהוות כח אחרית הנקרת חיונית וישתפות בה כל בעלי חיים מרבר ונلتוי מדבר ומשכנה לבב כל חי, אך נמציא לאדם בפרט עם זה הכח כח אחד איןנו נמציא לוולו טבל ב"ח והוא הכח המתעורר אשר בו תהיה לו אהבה לדבר אחד או למאום בו הוא הפעולה. עוד ימצא באדם כח המגינש ופעילותו הם חמשה, והם הראות והשמע והריה והטעם והמושש ומשכך כל אחד מאלו החמשה ירוע, ומשכן השומר הכוון לכל הגוף וזאת היא הנפש המרנשת, ולא תמצוא רק באדם לבודר, וזה הכח הנפשי ג"כ נחלק לד' כחות כח מניע בחפין או בכינה והוא משועבר ומצויה מכח המתעורר ר"ל שהוא מניע מן האדם החלק אשר יזוהו הכח המתעורר ולצד אשר רזה להחנוען, וכל זה הכח העצבים ומשכך במוח לפיו שטמנו יתפשט לכל כחות הגוף, והשני הוא כח הדמיון וזה הכח בעת שהחוושים נמצאים ומונמיים כמעט שלא יראה לו פועל בנסיבות המוותן

## ספר העצמים

כג

לפי שהחויסים ימכבו מהשיגנו, אך בעת שיגבר הדבר על החויסים תראה פועלתו מאר לפי שהוא מדמה ומצייר אותו הדבר אשר גבר על העניין או שהוא עליו ומקום זה הכח המוקדם במוח. והכח השלישי אשר מכחות הנפש כח המחשבי והוא אשר חושב ומקיש הדברים וינהיג ויקח מה שנינן לו מן הדמיון ותראה פועלתו בו ובאיכות פועלתו והתפעלו והוא באמצע המוח. והכח הד' הוא כח הזיכירה למה שעבר ממנו הרבהם אשר אירעו על החויסים אחר שקדם עניהם ואשר יוציאם וינלט לבח הדמיון ברגע אחד ויראמ ויתנס לו מיד יודמהו הדמיון ומשבן של והכח אחריות המוח, ובונתנו עתה לזכור זה על דרך ההעברה וכדי שהיא זה זיכירה לנפש בחותה. ידוע כי אלו הנפשות השלשה והם הטבעית פעלתה בכבד והנפש החיונית וחלקיה הם בלב, והנפשית וחלקיה התשעה הנוכרים יהיה במוח.

דע כי אלו הכוחות הנמצאים לנפש לפי שנושא כל אחד מהם הוא גוף (והם לא יסרו ממנו אלא הם שלמות לו ר"ל כי בכל כח וכח ישלים כל אבר ואבר ופעולתו והפעלו ובל גוף האדם ישלים בכל אלו הכוחות בכללם, ולכן הנפש שהיא שלמות מה לגוף) טبعי, ולפי שנושא, אלו הכוחות הם חזויים ונפטדים נתחיב שהייתה הנושא נ"ב הוא ונفسך וכל אלו הכוחות יהיו נעדרים בהעדר אלו הנושאים והנפש תאבך באבדם כמו שייעדר אור הנור בעת שנשרפה ונעדרת הפתילה או במו שייעדרו נוגני המוסיקה אם נשברו הכלים אשר בס

נעשו הנוגנים, ונמצא לאדם כח אחר עניינו מופלא ופעולתו שהוא מושג בכל העניינים המופשטים מן החומר וזה שהוא כבר מושג הנוגנים נפרדים מהגוף והתנוועה לבירה נפרדת מבלי מהגעע והארך והרוחב והמשא הכביד ושאר הזרירים שלא תישג הנפש ולא אחד מכל אלו הבהיר הנוגרים אלא בנשואם וחומרם וזה הבהיר الآخر ישיגם וידעם מבלי שיעזרך לחלקם במלם ויחלקם ויפרידם וילוחם להם עניינים אחרים בקו והנקודה והטספְר וירכיב דבר על דבר ויכין דבר מרבר עד שתיחייבם מזה פעולות רבות מאור ויכיר נ"כ הנהה מן המוניה והתחייב מאשר איןנו מחויב והוא התחלת החכימות העיונית וזה הבהיר יתחלקו פעולותיו וזה השכל הטעמי והשכל העיוני, והטעמי הוא אשר בו ילמוד האדם העניינים המעשיים כגון המלחמה ומלאכת הרפואה ומלאכת הנגרות והארינה, והשני ישיג בו עניינים שחיובם שכל נאצל עליו וזה הבהיר הנבדל משאר הבהיר נקרא כח השכל והפעולה האחורה מפעולותיו אשר הוא השכל הטעמי יצירך לפעולותיו לחוש ולדמיון ויעדר נ"כ בהדרים.

והחלק השני אין כן יראה מעניינו שהוא עניין אלהי והוא נמצא בנו בכח אלא שבזמן הנערות לא יצא לפועל לפני שהוא מוטבע בלחות ויכול להיות שלא יצא לפועל לעולם לפי מונע שיזדמן לו שימנעו מהשנהו והשנת זה הבהיר השכל למושכל אילו בהשנת החוש\*) לפוחש לפני שהשנת החוש למווחש הוא

---

\* חוש הוא מלהן הרגש כמוומי יחשך קהלה ב', ובחויל ברכות חז בראשו.

## ספר העצים

כה

בהתוצאות החוש ונ"כ שכל חוש שתסכים שהשיג מוחש חוק לא ישיג אחר בן אפילו מוחש אחר חלש בן שמע הבהיר לאוון אם הוא חוק לא ישמע עמו הברת קול אחר אפילו חלש ממנו שם תישמע האון קול השופר לא ישמע עמו קול הנבל וכן עם אוד השמש לא יושג אוד הנר\*) והמושכלות בוה הכת בהפק זה לפי שהוא יעלה לו מהשנה חזקה גדורלה לאחרת גדורלה וחזקה ממנה והוא לו יותר קל מהשנת הטושבל החלוש הראשון להשנה החזקה הקרובה ממנה, ונ"כ בעת הוקנה כל מה שתארך הוקנה ותלך בה יחלשו בה כחות ההרגש וזה כח הדברים או השכלוי או כמו שתרצה לקרוא ותחוק ברבות השנים וזה שהקדמנו מענין הנפש יש בו די במה שנרצה לבאר בע"ה.

המאמר בב"ח. רע כי רבים מב"ח מדיני המים כל מה שהוא קרוב למוג היוזר תנייעו יותר נפשו לדבר שהוא יותר נאה לו ולטבעו ותרחקו תכליות הריחוק מאשר הוא בהפכו ותשמרתו ממנה בן רבים מעוף השמים כל מה שהוא קרוב למוג היושר ותנייעו נפשו לרבים הנאותים לו המוציאים לו בישובו בהירנו ורצונו ומוננו ותראה לו בעין הדברים אשר אין נאותים לו ולטבעו והוא ירניש בהם ויתחבל תחבולות ומרימות לתרחק מהם ולקרב הנאות והטהה לעצמו והמציא בו שום עניין מתחבולה וטרמה וזה בן הואבים והאדירות ורבים מהעופות, ויש מהעופות שימצא לו חכמה בעמידות ומכיר

\*) כדויל חולין ס' ע"ב שנגא בטירה מאי אהני.

שבים ורברים שהם מוצרכים לרפואה וירנייש בהתקפות  
חומניים והתקופות וויטין לעצמו כל מה שיצטרך לו להתקשות  
בו או מה שיצטרך לו מדירה ומונן, ואתה רואה פועלות הנמלת  
והכנתה והומנתה לעצמה מזונה ומה שתצטרכ לך כמו שהמשיל  
שלמה ע"ה, ואלו הכהות והפעולות הם אשר קוראים אותן  
הפלוסופיםطبع, וזה הדבר אשר קראהו גליאנוס חכמה וערמה  
זהו אומרו ופרשמו כל הקודמים שהטבע חכם ובאמת נכח  
להם לאמרו לפי שיתמה האדם הכליה התהה כשייתבונן  
פעולתו וכשיבו נפעלו בחלים ובינים אשר הם מנין  
נפרד הנקרא בלשון קדר בחראן וריל שבימים ההם  
יתהפק עניין החולה לטוב או לרע במזונות וחלוקו ושינויו  
על האברים ונשלו הרם וחברלו הליחות, ונ"כ בציירו  
העובד ובבנותו לזרות איבריו ושמירת תכונותם וטרחקס  
וקרובם קצתם ושמירת סדרם ושמירת מנין איבריו  
מדומה החלקים ולא יטעה באחד מהם ולא יוסיף במנין  
העצבים הדופקים והשוקטים ולא יוסיף ולא יגרע במנין  
העצבים והצלעים והקשורים אשר יקשרם ועצמות הראש ושאר  
הגוף וצייר תבניתם ויכנים הכנה שייהי נקל לקבל בטהרה  
הפעולות הנערcis לקיומו ולהתמדת חיותו, ותמנה לכל גוף  
ונוף שם"ה עורקים שוקטים ושם"ה\*) עורקים אחרים דופקים  
במנין ימות השנה והאחרים כמנין לילותיה, ואין זה מקום

\*) עי' מכות כ"ג ע"ב.

## ספר העצים

כז

למרות עניינים בגוף לרמות בניין העולם שמו הצע נקרא האדם  
אל הפלומופים עולם קטן ונ"ב אל ר"ל.\*

אמנם הכוונה בזה להודיע על ההוראה ולהעיר שימצא פועל  
טבלי כל וחיש מבלי אבר ואorgan בתכלית החכמה, לא ראות לו  
לא יד ונגר בתכלית התקון ולא יד לו ולא רגל ולא בלים, וכל  
זה בתכלית יופי היזיר, לא עין לו ולא שטעה ולא אבע ולא אבר  
ילא חומר אלא כח יציר וירקם ופתח פיתוחים וייחוק חוקים  
חיארונג ויבנה הוא לבדו בתכלית היזיר והדקות הרקמה והחוק  
סדר מתוקן והקש יותר נאה מכל חכם חרשם ומטער כשהיו  
אללו כל הכלים שבעולם לא יכול לחקות פעללה אחת בעולם  
מכל מלאכות המבע ולא אפללו בתבנית העורה הנרתת לבדה  
יזה נמצא יעידו עליו ההרגש והשלל שהוא נמצא ולא ימצא לו  
עין\*\*) ולא יד ולא רגל ולא אבר, ולא תוכל לומר כי שהוא  
ארוך או קצר ולא שהוא יירוק או לבן או אדרום או הכלת, ולא  
שהוא קל או כבד ולא שהוא בעל תבנית או מתקן או מר.  
זה התבונן זה העניין בתכלית התבוננות והחוירתו בשכלך  
שהוא בוראו ומלכו לפיה שלזאת הבוגה היה סדר אלו העניים  
זכורי היסודות וההיוות והסגולות הרוחניות והכחות שיהיה  
מדינה לידעית הבורא יה' להרחק מטנו כל הרاوي להרחק

\*) סוף מדרש קהילת.

\*\*) וכמו בארץ ובשמיים דבר כתוב בתורת משה ולשון בני אדם כן  
על הש"ת הוא רק דרך משל ועין רשי תħallim י"ט בכל הארץ יצא קום.

ולחייב לו מה שנוכל לחייב מן החובים הפחותים יותר כפי יכולתנו וכשתדרע זה המנהיג הנרוול ותקח אונך שמן או תדע מה טעם ויאמר ה' אל משה, וטעם וירד ה'. ויאמר אלהים באמרות זה, או אם יכול להיות שהיה בעל גוף ושיתהו ממנו בן יהיה יומת או אם והוא נמנע או אם ידבר וינבא למי שאין בו חכמה ואין בו לא מעלה המרות ולא מעלה השכליות או אם לא. ואחר שבארתי לך שיש במצוות פועל שאיןנו גוף אוסף לך ביאור זה כשנזכר בnglelim בעז"ה.

המאמר בnglelim רע שאלות הד' ושאר מה שאמרנו שיתהו ממנה וטה שלא זכרנו שהוא מקיף אותם מכל זדרם גוף כדורי אשר חומרו אחר וצורתו צורה אחרת וולת חומר וצורת אלו היסודת ואין ביניהם דמיון בשום עניין ממעני הדמיונים בלבד שצורתו והגוף צורה שליות ורוחנית פשוטה אין בו הרכבה ולא תערוכות ובها יתנווע והגוף הבדורי תנועת הקפה התמידית אשר אין בו עוקם ולא צורה ממערב למורה ואין בו הבדור כוכב אלא הלבנה לבדה וזה בו לגונן בדבר או כטליי בבנד ר"ל שהוא חתיכת מנגנון הלבנה ויש לו גnglelim אחרים אני צריך לזכרם, ולמעלה מזה הנגמל גngle לאחר ידק שטחו בגבוניות זה האחר אין ביניהם ריקות כלל ותנוועתו ממערב לטורח ג"כ בתנועת הראשון ובו כוכב על הסדר אשר הוא כוכב הלבנה בngleלו והקפתו בהקפת גngleל הלבנה ר"ל לצד אשר יתנווע בלבד.

## ספר העצמים

כט

אמין ב מהירות התנועה או בכבדותה הוא מתחמתה יותר ממנו והוא חופף ומקיף זה הגלגל מכל צדדיו, ולמעלה מזה הגלגל אשר בו ככב הוא נלגל נונה יתנווע ג"ב על זה הדרך וחופף לגלגל נונה בהקפתו גלגל כוכב לגלגל הלבנה ומתחמתה בתנועתו מעט מג'לן ככב וחופף ומקיף הגלגל הרביעי. והנה המאור הגדול המשמש ית' שם\*) בוראו, חופף כל אלו הגלגלים אשר זכרנו בהקפותם קצתם על קצתם ותנועתו ממערב למזרח ג"ב אלא שמתמתה בתנועתו יותר מג'לן נונה לפי ישלים פועלתו בשנה תמיימה וחופף זה הגלגל גלגל אחר הוא גלגל מארדים ותנועתו יותר כבירה טמן ר"ל מג'לן המשמש ותנועתו כתנועת הגלגלים אשר תחתיו ולמעלה מזה הגלגל צדק חופף גלגל מארדים על הדרך אשר מקיף גלגל מארדים בגלגל המשמש ונ"ב חופף ומקיף לגלגל צדק גלגל שבתי על זה הדרך עצמו, אלא שתנועתו יותר כבירה מאר, ולאלו הו' גלגלים לכל אחד מהם גלגלים אחרים רבים מהם, יש שתנועה בו הכבישים הנוכרים הפרק התנועה אשר היא ממערב למזרח ר"ל קרבים לארץ או רחוקה ממנה, והנמיה לצפון או לדרום, ואלו התנועות כלם על מזוקים שונים ואחרים זולת הו' הנוכרים אין תועלת לוכרם הנה כלל, וחופף כל אלו הגלגלים הנוכרים ובכל גלגלי ההקפה וולתם המיויחדים לכל אחד מהם גלגל המשמש אשר חופף ומקיף את כלם ותנועתו ממערב למזרח אלא שלא תיראה לו התנועה היהיא

\*) לפי זה מכנים את הקב"ה בשם השם אתה תשמע השם

מ"א ח' ל"ב וכי מורה שמיים עליהם אבות פ"א.

לרוב כבודותה אלא בזמן ארוך בכמו ק' שנה יראה שהוא מתנווע מעלה אחת ובזמן מהדרות תראה ואת התנוועה כמעט טע'\*) שעלה ותראה להרגש ותגיע זאת התנוועה עד כמו ל' מעלה, אחר כן תשוב טמערב למורה על הדרך אשר בא עד שגיע למקוםו אשר היה שם בתחילת קרוב מאלף שנה או בקרוב מתשס"ה כפי חילוק הדעות בכון אל אקבאר ואל ארבאר בלשון קדר ר"ל החקבלה והנסינה שאין רצונו עתה לוכרו כי אין זה מקום, ולא בינו לוכר ממנו שום דבר אלא מה שבא אנב גרא בדבוריינו בעניין אשר אנחנו בו, ולא תסור ואת התנוועה מהחקבלה יהנסינה לעולם בוה הדרך, ולפי שאי אפשר להיות בין ב' התנוועות שונות לנוף אחר התנוועה תמידית אלא שייהי שיתחדר בינויהם עמידה בעת החורה ואפי' שתדרמה זה בתנוועה מהירה ביותר אלא בהתחדשות שום ומין עמידה בהתחפך הגוף לשוב בהמייר התנוועה ולא יוכל להיות שלא יתחדש שום עמידה בתנוועה אשר נרגישה אלא בתנוועה הבדורית ואין זה מקום לבאר זה. ובזה הגלגל הם הכוכבים העומדים עין שלא יראה ולא יורגן מהם התנוועה, ואלה הם המון כוכבי השמיים אשר נראים מהארץ מלבד השני מאורות והחמשה כוכבים הנbowים אשר נראה אליהם מהלך ומחoir ועמידה, ואלו העניים החורה ועמידה הם לפיו ראות העין, ואין כן לפיו האמתה לפיו שאין לעלה ולא

\*) עין בזה בספר הברית מאמר כוכבי השמיים ובהוריות י' ע"א ובפירוש הראב"ע דברים ז' ט' בשם ספר זה העצמים.

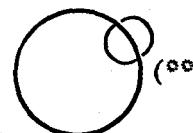
## ספר העצמים

לא

למטה דבר עומד וloth הארץ לבדה\*) אלא שיש לקבל הכוכבים גלגל הקפה שמצויק יוצא ממזעך אותם הוא גלגולים שקצת אותם המרכזים כל אחד בשטח גלגולו המיוחר לו וקצתם מדומים בollowתו מהמקומות ואשר מרכזו בשטח גלגולו המיוחר לו הוא אשר נקרא גלגל הקפה וכל זמן שהולך הכוכב בחצי הכרור העליון החותך גלגולו בעת עברו על נקודת החותך יראה שהוא מתנווע תנועה ישרה ממזרח למזרח עד שנייע אל הנקודה אשר היא כנגדה בחותך השני לפי שלא יוכל להיות שתחתו עגולה אחת לעגולה אחרת אלא שיפול אותו החותך בשתי מקומות ובעת שנייע הכוכב והשלים הקפתו והוא שאר השפל אשר יראה לנו הכוכב בעת שהוא בנקודת קרוב אל הארץ והשלים הקפתו עד היותו בנקודת חותכת יראה לנו אבל הוא חזר ממזרח למזרח, וכדי שייהיבאר לך זה וייה קל להבין נציג עתה כי עגולה\*\*) א"ב הוא גלגל כוכב ועגולה ה"ז הוא גלגל הקפה חותך הגלגל על שתי נקודות אותן ג"ד וכל זמן שהכוכב מhalb' מן' אל ד' נראה לשוכן במרכזו והוא נקודה ב' שהוא הארץ לפי שהארץ כליה במרכזו אצל הגלגל בערכהangan יראה לו שתנוועתו ישרה וכאשר יהלך מ"ד אל ג' יראה כאלו הוא חזר וכשייה בנקודת הארץ יראה שיש לו שניי וכשייה בנקודת י"ז נאמר שהוא בנקודת שפלותו ואפשר שיראה וכשייה בנקודת

\*) עין פסחים צ"ד ע"ב.

חיזור זה כך מצאתו.



ד' ונקודות ג' יראה שהוא עומר ושאין לו תנואה. וזהו העניין המבוקש בביור זה.

אמנם הוצרכתי ל冩ו לפי שאמרנו מענין מהיו  
והעשרה לפי שלא יהיה נדרבינו סתירה מפני ההערכה לפי  
שפעמים נאמר שאין לטעלה עמידה ומחוור ופעמים נאמר  
במקום אחר החורה והעמידה זהה הנלן אעפ"י שכלו מלא  
עקרבים כוכבים כמו שאתה מזעא יש בו כدمات רצואה רחבה  
שהתחברו בה כוכבים רבים שחונרת הנלן בהרבך ראש עם  
סופה ונקראת כל אותה החיבור חנורת המלות, ולפי שהוא כמו  
שלקח חנרה רחבה שבה כוכבים רבים וחניר בה הנלן, והמשמש  
אשר הוא המאור הנдол אשר בשם נודול הנרט מכל הנבראים  
מלבד הנלן הנдол והמושל בכוכבים ומושל בעולם והוא  
נפש כל\*) מתנווע בעל נשך ואשר אלהים נאל ארו על כל  
בעל אור מהגופות שתחתיו ושהאריו והוא המוציא לפועל  
יהם והמעכל ומהו ומאיר ומטע והשורף והמקפיא והעשה  
וחמבל והלילה ואשר קצרו הדעות מלספר בפועלותיו הנכבדות  
זהו סובב על אותה החנורה ואotta החנורה אשר בה חבר  
הכוכבים היא לו מסלול ודרך, וא"ת האיך הוא המשמש בנלן  
הרבייעי והחנורה בשטני והוא סובב על אותו החנורה והוא  
לו מסלול ודרך והוא קל להבין מאר והטעם כי הנלנים וכי

) אולי צ"ל והוא نفس מתנווע בעל נשך והוא דעת הרמב"ם  
וזדעת שוכמי ישראל הקדמוניים כלל ידעו מהם והשינו אותם לא בעיןبشر  
ולא ע"י כל הבטה אבל ע"י ההשפעה ורוח הק' או טסירה מאבות העולם.

## ספר העצמים

לג

בתכלית הוכות ולכון יעברו וינטו ניצוצי האור אשר בשמיini עד ראות עיני יושבי הארץ, ואין בעובי כל הגלגולים אפילו אם יתחברו מאת אלף מהם יחד מה שימנעוו מלהיותם כן וזאת בחנורה נמצאו בה טבעים שונים במהלך השימוש עליה כי פעם אנו רואים שהוא עשוי באוויר ובמים ובארץ פעלים שמניעו מהם לנמצאים שניים פעם מחמיות ופעם מקרירות ופעם מיווש ופעם مليחות ופעם מרוחות ומטר ופעם מקרה וולת וה השניות הרבה, ולכון הבינו וכונו הראשונים אל אלה המקומות ומיצאים שהם נחלקות לי"ב פעולות כלים וקרא לכל מקום מהם שההמש עצמה בזמן מעשה הפך מה שעשו בזולתו מול, ולפי זה הענין נחלקה היא לי"ב מילותיהם ושם טלהשור תאומים סרطن אריה בתולה מאונים עקרב קשת גדי דלי דנים, ולכון נקראה חנורה גלגול המילות והחמתה כוכבים הנכטם\*) ג"כ הולכים בכון זאת החנורה אלא שיוציאים ממנה לצפון ולדרום יותר מיציאת השימוש ממנה, וכמו שההמש עצמה באוויר אותן הפעולות כפי מקום מהמלות הנכטם ג"כ יתחזקו פעולות בקצת אלו המילות ובקצתם יש להם פועל נכר ובקצתם יראה להם פועל הפך מה שיראה במקומות אשר יתחזקו בהם וזה לרוב חלשותם, בנל"ך וاع"י תם.

---

\*) אולי ציל הנכטם וראיתי מי שכח לכך נקראו מילות לפיו שתם מoilים חולת כמו חול בטל אמרתי וג"כ נראה לי כמו שאמרו בטל אגב מולייתו לא מהמעין פריש אגב הילוכיו פטחים מ'.

זה הוא העתק טן הכתב אשר שלח המר"ז ונורא כמר י' יצחק  
יע' אברבנילה העומד או במלכת פורטנאלו אל הנאון  
אדוי כמושיר יהיאל ורומ ע"ה מפיסה.

נגיד ומצוה לאומים, תחכמוני ורב פעלים, ביום עשותה  
א' ארץ חמדת טובה ורחבה ארץ עיפתה כמו אופל, והעיר  
רבתיה עם אשר אני בקרבה הייתה למס, בעבר ועם יונוסו  
לנפשם העם הוושב בה, מפני פחד ה' כי בא לשפט הארץ  
הלו כדבר כבוד מادر, אל אלקים ה' יודע כי גם ביום החם  
בחיותי נע ונדר בארץ, אם אבא באهل ביתני אני לדורי ואליו  
תשוקתי, אם עללה על ערש יצועי במעשי יدى אשוחת, אם  
אתן שנה לעוני בחולם חזון לילה אחוה פניך פניא' אשבעה  
בקץ חטונתך, אם אראה איש מדבר בא מארץ נוראה  
אחותיו ולא ארפינו לדעת מה לך ולשלום אהליך, והיום הזה  
כי באתי משוט בארץ ומתהלך בה והשלושים מפוזר וטפור  
בין העמים, זכרתי ימים טקרים אשר ינדו בך שפתח, כל  
עצמותי ירונו ויישמחו במענה פיך. רגלי עמלה במישור בנוועם  
אמריך בחיי ועצם ידי בראי מוצק, ואומר זה ינחמננו ממעשינו  
ומעצבון ידינו ברוח שפתינו. והנה מפיו יצא רפא רפא לב  
נשר ונרכחה גם כל חולין וכל מכחה, וכי שטעה מפי עוברים  
בארץ ובערינו מפי עבר אדו' וה אברהם משרהך נאמנו וסר אל  
משמעות המגיד לכל יבא גבורותיך נפלאותיך ומחשבותיך לשם

## מכתב אברכנייה

לה

ה' שתים מה קורוטיך, צרת הבת ומיתת אשתקה היקחה הענוצה היא הייתה אם כל חי, היא האשה המלאה לה רוח דעת ויראתה ה' ברחל וכלהה, צר לי מادر אמרתאי איך אוכל וראייתי את שהבה נפשי בשמחה ובטוב לבב באברן עצם מעצמי ובשר מבשרו, איך אשה קולי קול רנה כירחי קרם וקול ענות אני שומע, אין לבוא אל שער המלך במק' היום בפסוקי דזמרה ושר בשירים כי אם לנחם אותו ולדבר אל לנך דברים טובים דברים ניחומים ולמען הקים אותו טעון\*) רוי, ולמען עשה לב חדש ורוח חדשה בקרבך קדוש באשר הייתה בטרם לדת יום פרץ על פרץ, ובטרם תצמchnerה תלאות מהומות וcdeclה תפרחנה שוואות גדלות ונוראות, איש א' למה ירע לבבך ולמה פניך רעים הלא כל הארץ לפניך מלאה אנשים ונשים עובו ה' וימירו את כבודם באקלקי' חדשם הלא נס באננו רבו כמו רבו בני אדם גם בני איש חלפו חוק ואין אומר השב, ולמי יחפוץ המלך ה' צבאות לעשות יקר ונдолה יתרה בקחו ווינה ולמען לא תקחו עוד אתה וריעך חرفת רעה בגנים, גבר הוקם על אורות האשכה בגפן פוריה אשר לקחת יגון ואנחתה ערבה כל שמחה גלה משוש לבך, מה יתאונן אדם חי רב פעלים כמוך הלנציה יהוה האדם ימלט נפשו מיד שאל סלה, הלעלמים עשה א' את האדם פרה נששו מרפת שחת, הנה אנחנו באים לארץ לבלה ולהרין אם בהמה אם איש לא יהיה, עת פקודתם

יכשלן, והיה כעם ככהן תורה אחת להם מות ירעם בקטן  
בגדול עש יאכלם קמוש יורשם. מי ימלל לארו' כל התלאה  
אשר מצאתנו זה שלש שנים שנות ראיינו רעה הוה על הוה  
מחוץ תשכל חרב המלאך המਮית ומחדרים אימה, החל  
הנוף בעם ותהי המגפה בעדרת ה' רבה ונדרלה להאביר ולהרים  
הקטנים עם הנדרלים לא ישא פנים לoklyn ונער לא יהונן, אם כן  
אייפה אל ארו' איש א' אל תערוז ואל תחת בעמל אנוש תחזקנה  
יריך והיה לבן חיל וביום רעה העבר רעה מבשרך וחוקת והיית  
לאיש כי חנם מורה הרשות ובית מועד לכל חי ואין כל חדש  
תחת השימוש. שר ונדרל אף לוואת פקח עיניך וראה כיelman  
היום\*) חרבה עירנו ושם מקדשנו יונל יהודה מעל אדמתו

\* ) פה מצאתי מקום לעזרה בלב אהבי' חבת ציון וירושלים לקיים  
מה שנאמר אט אשכחך ירושלים וכו'.

זה הוא בדבר בעתו מה טוב והמקום גרם לי כי בעית שקראותי הטורים  
האליה במכתב הזה לא יכולתי להתפרק ועוני ולגנו דמעות וגם בפסתרים  
תביבה נפשי על שבר בת עמי הנגדל כים, וחדרים לבקרים רבו ועצמו  
תלאותינו וצורתינו מבלי כל קץ ותכלת ח"ו, ואם כי אין בכך להגיד חדשות  
בדבר לא אוכל לעבור בדמייה על פניו המכתב מבלי להעיר מאומה,  
ואולי תמצא בדברי מעט חרשות, בשנת תרנ"ב הוציאו לאור בברלין  
ספר קטן המכונה בשם "דגל מנשה" מאמריהם בכלל ישוב א' ובתר"ט יצא  
לאור פה לנדרון ספר הלכות א' המוחם לבעל הטורים כי טנכען עם  
העורתי ועם הערות מהגאון ר' אליעזר שמחה אב"ד בעיר קלואראיע  
הספרים האלה מיסודים על הלכות א' וחביבת הארץ הקדושה בכלל

## מכתבי אברבנילה

לא שלנו ולא שקמו ולא נחנו, להתגולל עליינו תמיד כל היום

ובפרט, ועתה באתי לעורר רוח דעת אמת בדברים קצרים הנחוצים לעת  
זהות, נכון לבנו סמוך ובתו כו אהבתנו לארץ הקדשה לא תופר לנצח  
וכמו שהפסרי תורה אין עתידין להבטלך קדושת אי' לא תבטל לעולם  
שהא בהא תלייא ועין ירושמי מגילה פ"א ויום יום עני ירושאל מצות  
לשוב אל אדמותם ולוי גם יטיבו את דרכם עמנוא ולוי גם ירבו עשות הדר  
אתנו עלacht שביעיתם לא יוכלו לכבות את רגשי האהבה והגעגועים  
אשר ימלאו ויגדשו את כל בתי נפשינו, המת נשכח מלב ואין חבת ירושלים  
נשתכח ולא תשכח מלכנו, והכתבו אומר והביאך ה' אלהיך אל הארץ  
אשר ירשו אכתייך יירשו אכתייך דבריהם לך', ועוד ונחל ה' את יהודה  
רק אל הארץ אשר ירשו אכתייך דבריהם לך', ועוד ונחל ה' את יהודה  
חלקו על אדמת המקדש ובחר עוד בירושלים, זכריה ב', ט' ועוד שם ח'  
שבתי אל ציון ושכנתו בחור ירושלים, ועוד גם זאת מצד הטבע והנטzion  
לא יציר כי נבגור בברית אהבתנו לארץ אבותינו אשר גרו שם, ועין  
ירושמי שביעית פ"ט, ועין בספריו דגל מנשה בשם מדרש שה"ש כמו  
היונה אע"פ שאת גוטל גוליה מתחתייה אינה מנהת שוכנה לעולםך  
ישראל אע"פ שחרב בחמ"ק לא בטלו שלש רגלים בשנה.  
ועין ירושמי פיה פ"ג תרין אחין באשקלון וכו' שביל זה היה  
אחר חרבן בית המקדש ובכל זאת היו עולין לירושלים מפני חבתם אל  
ארץ הקדשה ולעולם אי' מצא חן בעני יושבין, עין ירושמי יומא  
ט"ד, ובפרט שהוא מיוחד לאליהו ישראל והמעשים לא ישלו כו אם  
בה והרבה ממצות ישראל בטלות ממי שאינו דרך בא' והלב והנפש אינם  
טהורים וכוכם כו אם במקומות שודעים בו שהוא מיוחד לאקלים כמו שכותב  
הכורי בחתימת הספר,  
ומענין משיח כבר כתבתי בספריו שו"ת לבני מנשה סימן ז' בשם

ילכו במעוזותיהם במעוזותיהם\*) אדום וישראלים מואב

הרמב"ם שככל פרטיו הענינים אשר היו בזמן המשיח הכל דברי אנדרה שדרבו בו לפיה השערת דעתם לא בקבלה ואין לטמוך עליהם עכ"ל.

ובשם הרב רשי"ה הזקן בטפירו דברי שלמה זו"ל הרבה פעמים אומר להמון שאין היהודי היהודי בעבורו שעתיד המשיח לבוא שבין כך וכך ההוריות מחויבת מצד אמתותה בעצמה אבל היהודי מאבין שיבוא המשיח בעבור שהוא היהודי והוא אחד מעקריו דתו ועוד כתוב גם אם יעלה על הדעת ח"ז שלא יבוא משיח משה אמת ותורתו אמת עכ"ל,

ועתה נשאר לנו לדעת מה חובהינו ונעשה, אם לשבת בדר וליחל כאשר יחולו אבותינו לקץ הימין מבלי שום השתדרלות, או חובה קדושה מוטלת על שכמנו להשתדר בירינו כיר ה' הטובה علينا ולסייע בידו העובדים במחנה הציונים, ונראה לי לומר משל למה הדבר דומה למי שיש לו חולה בתוך ביתו ולא רצה לילך לדרכו אחריו הרופאים רק הולך לדרכו את ה' וזה ודאי מן השגונות ואטרור לעשות כן כמו שתכתבתי בספריו שה' שבט מנשה טימן ל"ב ובಹגדתו לספר הרפאות הרמב"ם, בין כל האבותינו ותפלתינו לבא אל ארץ הקדושה מצד לאכול מפרי הארץ והתרחץ בחמי טבריה וכובעא בהם מן התענוגים, או מצד הקרבנות ועבודת בית המקדש או אם מבטנו הוא חי העוה"ב או למען הראות לבני דיננו כי האמת אתנו. זה עיקר תאותנו וכטפנו, הדעת נתנת כי חובתנו היה לאחwo ביה ונעם מזה אל תנח ידנו ولكن לא נרפה מעשות בכל אשר תמצא ידינו בראשון הממשלוות ונעם נאחו בכל לב ונפש בתפלותנו אשר יטדו לנו אבותינו חסידי עדיון, הנגלות לנו והנטרות (נסים) ממילא יבא, ראה נא במכח זה מה שכתב השיר דון יצחק אברבנילה ז"ל וזה יותר מר' מאות שנה ומאו עד היום עוד לא שלונו

והנרים, ואם יומ או יוטים נעטו בשובה ונחת קול פחרדים באונינו וشمיעות יבהלונו ממורח וממערב ומצפון וטימ אשר אבלו שאירית ישראל וערום מעלייהם הפשיטו, מי הוא זה ואי זה הוא יבעתו צר ומצוקה בעצאו מרחם אמו ונם עד זקנה ושינה, ובשרו עליו יcab אל הלך רוחו ונשנתו לאשר נתנה ויישוב העפר אל הארץ כשהיה, ובני ציון היקרים הטסלאים בפי הרואים את כבודם בעליות הרע הזה כמנואה ונמס איך יחשבו חייהם חי צער ולא ישישו כי ימצאו כבר ינוחו על משכבותם משאות החותן ומהמן גליו אל תבכו למת מבני ישראל ועל תנורו לו בנו\*) להולך מדרתי אל דחי ויסך אלקיים בעודו, כי היום גלה כבוד מישראל וממי יתן נטוהה הפעם ולא נהייה עוד למשל ולשנינה נבויים וshallim יגדל נא כח אドוני למחוק ולטעו לו, נדמה לך אל הקדושים הטה הגבורים האיתנים מוסדי ארץ, והשכבות אל לבך כי כאשר ייסר איש את בנו בייפורין של אהבה ה' א' מייסרך, הנוטן עוז ותעצומות לעם יתן לך כלבך אורך ימים וشنות חיים ושלום, הנוטן מטר

---

ולא שקטנו ולא נחננו, ולעולם יהיו ח"ז יהודים מטוריים שרויים בצער אם לא שבו אל אדמתם וציריך ע"פ דעת התורה וע"פ השכל לסייע מרי שעוסק בעניין גדול כזה ומוי שמוחה בדבר זה לא יראו בנחמות ציון וירושלים שלכל ישראל לא יוכל להיות לעולם בשום אופן או רם במושבכם רק במושב א"י במרה בימינו אמן.

---

\* ) צ"ל בכוכב כה,

על פני ארץ משקה הררים מעליותיו יישקך מין הרקח המשומר  
כוס של ברכה כוס של תנומין, השם נפשינו בחיים הנצחים  
יתן חלקך בין העומדים ממועל לכוכבי אל, אחר היוחך שבע  
ימים ושבע רצון בעושר וכבוד ובנים תשיהם לשרים ונמעך  
תחינה בחוקין הארץ שרשם יעשו פרי למעלה כרצונך וכרצון  
האיש שמח ונעלו ביום שמחת לבך, ונפשו עליו האבל בעת  
צורתך, בעא ומתחנן קرم אלק"ק ערב וצהרים ישלם ניחומין  
יוסיף אומץ ורוח נדולה וחוק וכל המתאבלים עליה, ולארון  
יצחק בנו היקיר בחר ה' העומדר היום על כסאך לתהלה  
ולשם ולהפארת הפקדני פעמים רבות, ואל שדי יגדריל כבודו  
וכבוד ביתו כאשר עם לבבו אם'. אני הצער המשתחווה מרחוק  
נכח פניך, עתה ביום הושענא רבבה שנת ה' אורי ויישע, פועל  
ה' יבית ללבת בדרכיו ועיניו על רובי איש להחיות רוח שללים.

ונם הכתב הזה נעתק מכתב אחר אשר שלח דון יצחק  
**אברבאנילה הנ"ל אל אדונינו הנ"ל לי"א.**

כי יצא הקauf מלפני ה' החל הנגע אש מתלקחת בתוך  
העיר אשר אנכי בקרבה, כי עליה מות בחלוניינו בא בארכמנותינו  
מן אשר ירד עליו ה' באש מפני חרב היונה מפני פרח ה'  
לפניו ילק דבר, וזה לי שלש שנים עובתי נחלתי נטהורי את ביתוי  
שמתי לדרך פעמי הבנות בנותי והבנות בני ילידי חניכי ביתוי,  
והיהתי נע ונדר בארץ צפורה לעוף כדورو לנור, ונלך מרוח

## מכתב אברבנילה

מא

סועה מסעך, מחליל אל חיל ומחר לנבעה מדרג על ההרים  
מקפץ על הנבעות להמלט על נפשנו. על בן לא בא  
לשלוחך מלא דשן אמר פי והגיוון לבוי לפניה, על בן לא באתי  
אל ארו' במנילת ספר כתוב עלי מריד שנה בשנה כימים  
הראשונים היו טובים מלאה, וגם עתה הגני הנסי מפוזר ומספרד  
בין העמים ולא באתי עד עתה אל המנוחה ואל דנחלה מקום  
אשר דבר המלך ודרונו. העיר רבתי עם אשר היה שם אהלי  
בתחלה ועוד היום אני מגורש מעדן מלחת החרב המתהפהת  
אכליה סכיב ו עוד ידו נתווה, אל נא תשת עלי חמתה נשיא  
הדור ונдол ליהורים أنا שא נא פשע אחיך וחטאתו מרועע  
אחרו פעמי מרכבותי, וסלחת לעוני כי לא במדר ולא במעל  
עשיתי זאת, ירחיב ה' לנו וישוב לשוש עליינו לטוב החיים  
והשלום ויישבנו איש תחת גפנו ותחת התאנטו יקרב פורנו  
מבין הגנים או אשובה ארעה צאנך אשמור או לא אבוש  
בהביתי עובי ארחות ימים. נעשה לפניך את קרבנות חובותינו  
ומוספין כאשר עם לבבי.

כ"י בא השמואה שועית בת עמי מארץ מרחקים קולה  
כנחש ילק עד השמים הגעה הושליך משדים ארץ כבודה בת  
מלך פנימה בת נדיב בת שוע המירה כבודה בלבד הועיל לא  
עمر טמה בה וריחה נמר, נועתי משמע ערים אהוני על  
בת עמי השברתי קדרתי שטה החיקתני איך יועם זהב בת  
נעורים היוצאת מחלצים טהורים וקדושים הלא לאמונה איך

ואיככה עובה את ה' ניאזה את קדוש ישראל היושבת הננים  
 גן נעל גן בעדן מקרם בצל החכמה בצל הכסף האמיתין, אך  
 נפלת ממשים על כן מלאו מתני חלה, ומורשי לבבי אך המתה  
 יהמיוון לתנות לבת יפתח מדוע לא עלתה אדו' ארוכת בת עמי  
 מדוע האיש אשר טהור ובדרך חטאים לא עמד מצאווה צרות  
 רבות ורעות, זאת אשום אל לבני הנה וזאת חקוניה מרראש  
 מקרמי ארץ אין צדיק בארץ קנה שם טוב קנה לעצמו העושר  
 והכבד, אף כי אנשים מבני ישראל יבלו ימיהם בטוב עד עת  
 קץ, מי הוא נעים זמירות ישמע בחוץ קולו שיר המעלות  
 ישmach ויגל כל ימי חייו כי הנה בנגן המנגן ונחחה עליו קול  
 ענות וקול הזמיר הגיע לארץ, ואי זה הוא גבור הארץ גדול ורם  
 ורב, ישתה מיין הרקח ויתנצל בהורך אהלו מעסים רטונים וכליים  
 מכלים שונים וכלי זהב, שנם עליו לא יעבור כום ולא ישתה  
 יום או ימים, מיר ה' כום חטתו את קבוע כום התרעולה מי  
 המרים המאררים, אם כן אפה אל התמה אל החפץ כי אדם  
 אין לעבור את האדמה שקוין ודרדר לא יצמח לו בני חי ומוני  
 סרבים וסלונים המתה אותו עושר שמור לבליו לרעתו, ואת  
 עמלינו אלו הבנים, מה שהיה הוא שיהיה ואין כל חדש תחת  
 השימוש, חכם אתה שים נא כבוד לה' על הכל יהיו שמו מבורך  
 והעבר רעה מבשרך, במופלא ממך אל תדרוש מה זה ועל מה  
 זה כי המשפט לאלק' הוא ואין אהנו יודע עד מה.

אבי אבי הספרים אשר שלחתו לפני מעלהך מחוברים

אין ברופי"ט וחר' יוספ' נ' שם טוב ז"ל\*) אחלה פני כבודך  
 אם כבר נעהקת ואין לך עסק בהם תנה אותם על ידי הדוקטור  
 אנסלך מינדיין אהובי אשר אתה בארץ היה להביאם אליו  
 ה比亚ה לראות בהם דבר בעית מעות הפנאי כי לא נשארו  
 עמי אחרים מלאה ומפורשי הר' עמנואל אם נמצאו עור בבית  
 מדרשך על התורה ועל הנביאים. ובור דבר לעבדך ועשית  
 עמידי חסיד ואמתה, תורה הוא ולימוד אנו צדיקים ומגנליין  
 זכות על ידי וכי, ביצחק יקרה לך רוע ותהי המשרה על שכמו  
 ודור ואשתו אחוי נעם היירעלים וכל יוצאי חלץ' מה יבואו  
 אל מקרשך מה יקריבו אליך קרבת אלקים והיית אך שמח  
 בהם ובצאצאיהם אליהם תהה נהר שלומי ועליהם תאבר ברכות  
 טוב חסיד ואמת אל יעכום ברכת ה' תשער והאלחים אשר  
 התהלו אבותי לפניו יומיב אחריתך מראשיתך יוסיפ'  
 כל אשר לך למשנה ברכה עד בליך ואחריתך ישגא מאך  
 בשמהה ובטוב לבב ולא תוכנה הראשונה לנפשך העולה  
 למעליה כן יעשה ה' ונפש רעבה לאמורתך צורפה הניל ב"ה  
 כי יבוא דברך מילדך העברים משותי ביתך מיוצקי מים על  
 ידי טעלקה, כותב בפרשיות רוכב שמיים בעורך עבד אדו' זה,  
 אבי כל יושב אهل העדות אבי עד שר שלום אב לבנים  
 יודיע דעתך ויראת ה' הוא אדו'.

תם ונשלם תהלה לאל עולם חוק הכוכב ויاميין הקורא  
 אמן סלה ואמן סלה ועד.

\*.) עיין יוחנן השלם מאמר חמישיו.

## שאלות ופסקין הלבות.

\* ) אילו השאלות נשאלו לרב האי גאון.

וששאלתם מי שנטל ספר של תפילות או דבריו תחנונים וסליחות או שאר כתבי הקודש ונשבע בשבועה באותו הספר אותה בשבועה כשבועת התורה הוא וכיון שמתחרת ורוצחה לחזור בה אם יש בה הפרה והתיר או לאו. כך ראיינו שבשבועתו בשבועה התורה היא מה ספר התורה יש בה שמותיו של הק' כך ספר של חפilot ושל תחנונים ושאריו כתבי הקודש יש בהן פסוקין של מקרא ושמות של הק', ולא עוד אלא כיון שיש בו כתוב כל אותן שבאלף בית הרי אלף בית מצטרפין אותן שלו לכמה שמות והן נופה של כל התורה ואין היהורה בשבועה \*\*).

מי שיצרו מתגנבר עלייו וקפין ונשבע בתורה כשהספר בידו שאשה פלנית לא תהיה אשתו מהיום ולעולם ואח"כ

---

\*) העתקתי מב"ו ברוטש מוציאם 1054 or.

\*\*) פה לנדרון היה מעשה שהיהודי אחד נשבע בערכאות בספר ברית חדשה ואח"כ נמצא שהוא יהודי ואמר לו השופט שלפי דעת היהודים שכל מי שיש לו ספר זה בידו הוא אפיקורט. ובאמת לפי הדין אפילו שכח זה הספר באזיות לשון הקודש אין בשבועה חלה על היהודים מכמה טעמים. ועיין יו"ד רל"ז שכח שם נטל בידו כתב אשורתה אפילו אינו רק חכמה חיונית וכו' והוא בשבועה וצ"ע.

## שאלות ופסקי הלוות

מה

מתחרת על שבועתו ומקבץ בעלי תורה ומוטר להם טענותיו ושבועתו האם יש להן להתייר ולהפדר שבועתו כדי לעשות שלום בין איש לאשתו או לא. כך מצינו שבדורות הללו אין כח לאדם בעולם להתר שבועה ולהפדר כלל לא בא"י ולא ח"ל, ואמורתם שכח בהלכות קצובות הנשבע על אשתו ילקה על שבועתו ויקים את אשתו, לא סביר לנ' הבי' ורברים בטילים הם ואין לחוש עליו אלא חייב לקיים שבועתו ולגרש את אשתו ואל יחולל שם שמיים בפראסיא אלא יגרשנה לאלטר ויתן לה כתובתה ואין בדבר זה משומ לעשות שלום בין איש לאשתו, ואי קשיא לך הא דאמרין נבי סוטה וכותב ומתק ק"ז לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורהשמי הנכתב בקדושה ימחה על המים דכתיב וכותב הכהן את האלה על הספר ומחה על המים, הא לא קשיא דהאי מוציא מידי ספק ומידי איסורה, אבל הדא מילתא אמר רחמנא לא תשא ואמר כי לא ינקא וכותב נשבע להרע ולא ימיר, הילכתא שצעריך ליתן כתובתה ואין כות' משומ לעשות שלום בין איש לאשתו.

ושאלתם מי שכעס וקפץ ונשבע בעל פה בהוכרת השם ובתורה המונחת בארון יש להכם רשות להתייר או לאו. כך מצאי הואיל והוכיר את השם או התורה אין הרתה לשום אדם בין חכם סופר בין חכם גדייל להתר שבועתו של אדם כל עיקר לא שבועה שנשביעון בספר תורה שיש בידו ולא שבועה שנשביעון

## מו שאלות ופסקין הלכות

בשם הבורא או בספר תורה שמונחת בארון אין רשות לשום  
אדם בעולם לבטל להתרה ולהפר אותה וכן הלאה.  
שלמו תשובה רב האי הנאון.

\* ) וראיתי כתוב בספר רבניו שי' שהיה כתוב בעיר  
סיפונטא אישר במלכות לומברדיה בכבוד המדרש של ר' יהודה  
המכונה ר' לייאן ב"ר אלחנן ב"ר יהודה נב"ה ולפניהם רבניו  
מנחם הכהן ורבניו יהודה ושאר רבניים המוביחים אשר למדו  
בישיבה רב האי נאון בן רב שרירא גאון ובאותו בית המדרש  
כתוב זה הספר וזה י' השעריים וראיתי כתוב כן שמעשה היה  
שבדק ר' ידרידה ב"ר דוד ולא מצא סירכא בריהה כלל אבל  
מצא חוט בטרפה דכברדא ראש אחד של חוט בטרפה דכברדא  
וראש אחד של חוט בשר שבין הצלעות והוא באותו בית  
המדרשה כמה תלמידים ר' אלחנן זצ"ל ור' ענן הכהן זצ"ל  
ור' מלכי צדק זצ"ל ור' משה הכהן מע"ה ותלמידים הרבה  
אילו מכשוריין ואילו מטירפין ופיישפשו המסתבה של חולין והלכות  
קציבות ותשובות ושאלות והלכות גדולות ולא מצאו שורש  
לדבר להתריר ולאסור עד שמצווא בתשובות של רבניו חננא ל' ב"ר  
חושייאל זצ"ל ובתשובות של רבניו ניסים גאון זצ"ל דין סירכא  
מטרפת אלא בריהה בלבד באותו מקומות טמן חכמים אבל

---

\* ) זה העתקתי מב"י אקספרד ועיין במבוא בספר שכל טוב ליהודי  
הרוב הג' ר' שלמה בובער נ"י ושם נזכר הכהן וממי הוא המחבר.

## שאלות ופסקין הלכאות.

וזדאי אם יש נקב מפולש \*) בטרפsha דכברא טריפה אבל בחוט לא נחשש והבשרה ואכלוה משום ראייה.  
\*\*) בירושלמי ר' יוסי בר' בן מכמה שנתרפה נותניין עליה רטיה שאינה אלא כמשמרה, ר' בן אמר נותניין עליון על פי המכחה בשבת שאינה אלא כמשמרה א"ר תנחומה חוץ מעלי נפניהם שהן לרפואה.

נהנו נאוני מנגנץ שאין שלוחי צבור קורין הפסוקים\*\*) של מועדות בהפללה, אבל מלכיות ובורונות ושופרות בר"ה בין היתר בין צבור קורין מהאי טעמא אמר הקב"ה לישראל אמרו לפני מלכיות זבורנות ושופרות ותטליבוני עלייכם וכו'.

חכמת הרלעת,¶) קח דלעת לח בערב סוכות סמוך למנחה ושים שעורים י"ב שורות בנגר י"ב חדשים ולכל שורה ושורה

) מרדי כי בשם הגאנונים, ועיין בי"ד סימן מ"א סק"ח נקב מפולש מצד הכביד ודראי ט"ס, כן כתבו כל מפרשי הש"ע, ולדעתי נראה שהכוונה דוקא מצד הכביד לאפיקוי אם ניקב חוט בטרפsha דכברא כעין מעשה של ר' ידידה.

\*\*) עירובין פ"י וראיתי בירושלמי שלו דפוס קראטאסין גירסת משונה כאור ונ"מ מאור לדינא יע"ש.

\*\*)ышמע בכל מועדות ובש"ע תקצ"א בר"ה בני ספרד אין מוכירין פסוקי קרבען מוסף כלל, והדרין עמם שמה מקום זה בתפללה, ועיקר המצווה בקריאת התורה.

¶) בספר רווי הגadol כ"י בリスト מזועעם 27,199 ועיין בשבת רשי' בשם תשובה הגאנונים וב"ב ט"ז א' אילני הוה להו וכו'.

## שאלות ופסקי הלכות

שים גנרים מן השערים וסמן כל שורה ושורה לשון הקורש נין אייר סיון תמו וכו' כל החדרים על כל שורה ושורה וראה לאשר שייעבר כל ימי הפסכות על כל שורה ושורה צומחו בחשבון הגנרים כך יהיה מטר באותו חדש וכן תעין על כל חדש וחדר שהוא מסומן ותבין טוב. ואחר שתעין כל החדרים כסדרן כתוב כך, ניטן כך וכך צמחו, ובאייר כך וכך צמחו וכן כל החדשים ואו תבין בכל חדש וחדר שמה יהיה מטר וכמה לא יהיה מטר, סוד ה' ליראו כבוד ה' הסתר דבר.

תשובה מהר"ם ז"ל ושאלת הנגנה ורוצה לטעור בצד מברך ואם צריך לחזור וליטול ידיו פעם שנייה או נתילה אחת עולה לבאן ולכאן. שמעתי שבזה נחלקו הגאנונים. אמנים נ' לנתילה אחת עולה לבאן ולכאן אם מובהח לו שנTEL נתילה הנוגה לטעורה, ואע"ג דאמרין תכפ' לנTEL ברכת המוציא אשר יעד לא הו הפסיק כיון דטהרת ידיים כמו בן בא, ועוד דלא נדע מגביל לתורא גביל לתורא דלא הו הפסיק. וכן מצאתי שנראה לרשי' ודלא כרבינו יעקב בר יקר שאמר שצער לחזור וליטול\*).

תנן בפרק בתרא ד"ט אין דעתן ולא מקידישן ולא מקדשין

\*) אמרה האשה אמרן ועיין בהל"ק ח"א סי' פ"ה ובעולת תמיד

פיימן נ"ו ורש"י שבועות אמרן בו אמונה דבריהם יע"ש.

## שאלות ופסקין הלכות

מט

ולא חולצין ולא מיבמין. ואמריןן בירושלמי\*) כוון שעשאן ישראל בין אנוסין בין שונניין בין מoidין מה שעשה עשו, ושמיעין מינה מאן דעבר ואקנוי בשבת מקרקי או מטلطלה הקנאתו הקנאת.

\* ירושלמי ומן על הכם מדרבנן ועל השופר דאוריהה, רבותינו שבכלותיר אין אומרים זמן בליל שני של ר'ה משום דקרושה אחת היא וכיומה אריכא דמי ובן לעניין דורון וביצהה אבל בארץ רומנים אומרים זמן בליל שני. ואני רואה דבריהם דאם אין לומר זמן בליל שני מפני שהוא ביום ארוך א"כ למה מקדשים כלל בליל שני, ועל כל זאת חילקה לי מלכטן מנהג קדמונינו ועל ביווצה בזה נאמר אל תטווש תורה אמר, ומהר"ם היה מקדש בליל שני על תירוש כדי ליצאת ידי שניהם.

מסקנא אומרים זמן בר'ה וביחכ"פ אבל לא על הכם דילמאathi למיסרך, פעם אחת אירע חופה בעשרה בטבת ואמר רבינו שמואל לבך על הכם ולמייתבו לינוקא שלא שייך דילמאathi למיסרך אלא בדרבר שהוא תדי בכל שנה ושנה כמו יhc"פ, אבל ברית מילה שחלה ביהכ"פ או בת' באכ מותר לבך על הכם וליתבי לינוקא, וט' באב שחיל להיות במזעאי

\*) ירושלמי זה לא מצאתי בזה הרגע, וצ"ע הא דאמרין בתמורה ד' אי אבד לא מהני ויש פוטקים אפילו בדורבן, ועיין בסטר שי למורה על בכורות מזקני הגאון ר' יצחק ליב גראטבערג ז"ל בראש הספר במשנה

\*\*) עיין ירושלמי פסחים פ"י ובספרי "מטה מנשה" אות ל"ג.

## שאלות ופסקין הלכות

שבת אע"ג דליתא בכל שהיא מ"מ כיוון דאית בקביעות פעמים  
לסוף נ' שנים אמורים לפי קביעות השנים שיויך ביה רילמא  
אית למסרך, ואין להבדיל עד מוצאי ט' באב אבל אמורים  
במוצאי שבת במ"ה بلا כום ובמוצאי ט' באב מבדיל על הcum  
כదאמירין מי שלא הבדיל במוצאי שבת מבידיל והולך כל השבת  
כולם.

מיוצר אל יורה ובירושלמי נ"ב כל המיוצר אל יתפלל  
ותפילה והוראה שוון הר"ח, לא איבריليل אלא לשינთא דזוקא  
בתקופת תמו פר"י.

מקום יש בראש שרatoi להניח בו שני תפילין, ומפסקא לר"י  
אייזה שיעור יש ברוחב תפילין דיש עושין אותם גודלים ורחבים  
ויש עישין אותם כל כך קטנים בשלושה או באربعם באותם  
הקטנים, ומדקאמר מדינה שמקומן יש בראש להניח בו שני  
תפילין ממשמע דשיעור רחובו כך הוא כדי שימלאו הנסים  
המקומות שברראש ואומר ר"י שראה במדרש דשיעורו בשתי  
אצלבעות.

רבינו אליהו היה מפרש דתפילין צדיק קשר שליהם בכל  
יום ולעתות קשר חדש בכל שעיה שמניין, והוא מפרק מהא  
דאיתא בסוף הקומץ הרבה מאיתוי מבורך עליון אבי ורבא  
דאמרי תרוייהו משעת קשירה ועד שעת הנחתה. ור"ה פירש  
דליתה רא"ב היכי הוה קשר של קיימת בשקווש קרשו' ולהלא  
יתיר הוה למהר, והא דאיתא במנחות מאיתוי מבורך עליון

## שאלות ופסקין הלוות

נא

משעת קשירה עד שעת הנחה הביא פירש משעת שקושו  
ומחרקו ומזמן בראשו כמו שליא קשור בולד ויש ספרים  
שכתב בוחן משעה הנחה עד שעת קשירה.  
ممלאין מבור הנולח במקדש אבל לא במדינה ומשני  
שמע יملא לנינו ולחורבתו ומסתברא דהלהכה הרבה דהא  
אמימר כוותיה סבירא ליה דשרה למלא בגלגולא דמהוז אמר  
טעמא מאי אמר רבן שמא יملא לנינו ולחורבתו הכא לא  
גינה איכא ולא חירבה איכא ציוון דהוא דתרו ביה כיתנה אסר  
לזה אלמא הרבה סבירא להוא דאי בעולא תיפוק דמשמעות  
קול. ואע"ג דבריושלמי\*) משמע דהלהכה בעולא דאמר אנדרא  
דידן סמיבנא דבתראה היא ואינחו הו בקיי בירושלמי טפי  
מין ואי לא דקים להו דלא סמבא הוא לא קא שרי לה אינחו  
והילכך מותר לשמש להקיש על הפתחים לקרוא לבית הכנסת,  
רבינו יב'.

\*\*) והרב ר' יצחק הוקן בר' יוסף הגיד ששמע מרביינו יהודה  
חסיד וצ"ל שתחנית והוא רחום יסדו שלשה גאנונים עמודיו עולם  
ר' אמיתי ר' שפמיה ור' יוסףיה אשר הנלט טיטום הרשות

\*) עיין ירושלמי סוף ביצה וברוי"ף שלחי עירובין, ובריש ב"ק אמרו  
האי תנא ירושלמי הוא דעתנו לשנאה קלילא, ובמציעא פ"ה א' ר' זורה  
כיסליק לא רועא דישראל יתיב מאה תעניתא לדשכח גمرا בכלאה  
מייניה כי היכי דלא גטרודיה, משמע קצת דלא הוא בקיי בירושלמי, אבל  
מכ"ק משמע דגمرا בכלאה בתראת היא.

\*\*) עיין בסדר ד"ר בער דפוס רעדלהיים בשם הכל בו בפגנון אחר.

## שאלות ופסקין הלכה

עם שאר הנולח אשר הגלתה מירושלים והאריכו ימים ושנים אחר החורבן ולאחר שמת טיטוס הרשע בהחלואים רעים לא עמר מלך לrome עד לאחר כמה שנים כמו שנמצא בספר יוסףון בשנת עשרים ושמונה לחורבן הבית קמ עלא בלא מלכא. ובין שפסקה יראת מלכות עמו ערים וחירשו גירות קשות ומשונות על ישראל ועמדו אלו שלשה עמודי עולם ויסדו ותיקנו והוא רחום אחד מהם יספר מן והוא רחום עד אני מלך והשני יסד מאנא מלך עד אין כטוך והשלישי יסד מן אין כטוך עד סופו, וכתבו כתבים ושלוחו בכל הנולח לאומרו בכוונת הלב ביום קריית התורה באסיפה העם לבך נהגו לכותבו בגוילין שנולין אותו בעין מנילת אסתר. ובגען אחר שמעתי כשהחרב טיטוס ספינה אחת בארץ טנייא והשנייה אתה בארץ איטליה והשלישית אתה אפריקיה והוא ביןיהם שלוש חכמים קטנים וצדיקים ועלו שלשן מירכתי הספינה לחלוות מלך אפריקה שיתן להם מקום בארץ לשבת שם אמר המלך להם מאיוה אומה אתם אמרו לו יהודים אנו ומורעו של אברהם אנחנו אמר להם אם מורעו של אברהם אתם יבחןנו דבריכם אם התמצאו בהם להנצל מן האור כמו שנצל אברהם מאור בשדים קחו מכם אחר ויבחן באור, ינצל אם לא כל מshallותיכם ואתנו תשבו ואת הארץ תפסחו כיון ששפטינו כך נשתנו זיו פניהם

ושאלו מمنו זמן שלשה ימים, נתן להם זמן וצוה לאוסרם בבית משמר, עמדו בתפילה ובחנונים וסדר אחד מהם ביום הראשון עד אני מלך וביום השני יסדר השני מאנא מלך עד אין כמוך וביום השלישי יסדר השלישי מאין כמוך עד סוף, וכיון שהגע יום השלישי היו שואלים זה לזה מה חלמה באילו שלשת\*) ענה אחד מהם ואמר בכל אותן שלוש לילות הללו היו קורא בחלומי אותו פסוק גבטו אש לא תכווה וגנו' כיון ששמעו כך שמו שמחה גדולה ואמרו זה לזה אתה תנצל מן האור ובשורה היא לך שלא תנגע בך האור והצילו הקב"ה ויצא שלם והושיבם המלך במיוב ארציו ויפרדו וירבו במאדר מאד.

נקדר את שםך בעולם נמצא בסודות של גאניס שאסורי לספר משירת חיל שליח צבור נקדרש עד שניגמור כל הקדושה עד האל הקדוש וממן נקדרש עד האל הקדוש יש ע"ב תיבותו בוגנד ע"ב שמות של שם המפורש שהוא חוקקים על מטה האלים יוסדו קדושה ואת בע"ב לוכר קרייתם סוף שנקרע ב

בו במטה של ע"ב שמות של שם המפורש.

לך דומיה תחלה אם לפי הפשט נעלת דלה בפיו כל מהלך לך ביאור גאון אחד שיש פסקין בין דומיה לתחלה לומר כי ב' דברים הן לך דומיה כמו שנאמר ואחר הרעש קול דטמה דקה ונעם תחלה לך. גם פירש מלך מהולל בתושבות איך יעלת על לב לוטר מהולל הוא בתושבות שלי, אלא חפץ הוא להתחלל בתושבות.

---

<sup>\*)</sup> ציל הלילות.

## שאלות ופסקין הלכות

\*) שאלת ותשובות מהרמ"ן ז"ל.

שאלת. אם מותר להניח תפילין על הבנד או לא. התשובה. אם על תפילין של יד אתה שואל מהנתנא היא פרק אחרון דמנילה דתנן התרנו על בית האונקל' הרוי זה דרך החיצונים וטעמא משומך דכתיב לאות על ידכה ודרוז'ל לך לאות ולא לאחרים לאות כראיתא בפרק הקומץ רביה, ועל של יר הוא שדרשו בפרק הקומץ בסופו ירך זו קבורת רות'ר על ירך זו נובח שביד אתה אומר נובח שביד או אינו אלא ירך ממש אמרה תורה הניח תפילין ביר הניח תפילין בראש מה להלן בנובח הראש אף כאן בנובח שביד. ר' אליעזר אומר אינו צרי' הרוי הוא אומר היה לך לאות ולא לאחרים לאות, ואם על תפילין של ראש אתה אומר זו מספקת היא בידי מכמה שנים עפ"י שלא ראיתי אחד מהראשונים ז"ל שנסתפקו בזוה אלא נראה דעתם כלם שאין נהניתו אותה על הבנד שבראש כדי שלא תהא חוץ בין תפילין לראש וזה שהביאני לידי ספק זה לפ"י שלא אמרו אפילו בשל יד שאין

\*) שאלת זו מצאת בקובץ אחד בכ"י ביריטש מזוועם Add 27.034 ועינן ירושלמי ברכות פרק ב' ר"י בסיותוא דהוה חזיק רישיה הוה לביש תרוייהן ברם בקייטה ולא הוה חזיק רישיה לא הוה לביש אלא אדרעה ראייה להרמ"ן, ועינן במעיריך אותן חזק וביוחסין ר"י, ועינן בספר פ"פ מר' יעקב מווננא פ' אחורי ושם בהערותי. ואולי מה שאמרו שלא להסתיח בתפלין ק"ו מציין לא אמרו רק בשל ראש דומיא דציצ' לכך בקייטה שלא הוה חזיק רישיה לא הוה אלא לביש אדרעה.

## שאלות ופסקין הלווה

נה

נותניין אותה על נבי אונקלי משום חיצזה אלא משום לך  
לאו ולא לאחרים אותה הא לאו הכו שרי ואלו בשל ראש  
לא כתיב לך לאות אדרבה כתיב בהו וראו כל עמי הארץ  
ודרשין אלו התפילין שבראש כדאיתא במנחות אם כן מותר  
להניחם על נבי בגד, ואי משום דכתיב בהו והוא לוטפות בין  
עיניך לא אתה קרא למי אמר שלא יהא דבר חזין בין לבין  
גובה של ראש דהינו בין עיניו אלא קבוע מקום להנחתן הוא  
דאיתא קרא ואלו כחוב והוא לוטפות על בין עיניך היה במשמעות  
שלא יהא דבר חזין בין לבין ראשו כדאיתא בראש ערכין  
ובמקומות אחרים וכדרשין נמי נבי וחלצה נעל מעל רגלו  
ולא מעיל רמעיל ונבי כתנת נמי אמרין שלא יהא דבר חזין  
בינה ובין בשרו משום דכתיב בה ילبس על בשרו אבל נבי  
תפילין לא כתיב לוטפות על בין עיניך ועפ"י שנינו נבי  
כהן שערו היה נראה בין ציין למזנפת שם היה מניח התפילין  
יל' שלא אמרו משום התפילין שלא יהא דבר חזין בין לבין  
הרأس אלא אדרבה שלא יהו התפילין חזין בין המזנפת לראש  
או שלא יתנו שם דבר אחר על המזנפת.

---

## שאלה ותשובות.

\* ) בצעים נא מצאתי בחור נחמד שמו ר' יעקב מקורינלדו  
ושאל אליו עניין אצילי בני ישראל וזאת תשובה.  
נשאלת ממי ידריך נפשי להורייך כונתי בעניין האצילים  
ומפני שראיתי דעות המקובלים האחידונים חלוקים וספר הוה  
לא ראייתי אחוה דעוי מכת המשכחות וגם אספוך קצר על דעת  
ההכם א"ע\*\*) וולתו מהמקובלים זה יאיר עיניינו ומשגננות ינקנו.  
דע כי האוזן והמשקל לדעת אם הסוד נכון הוא שתראה  
מסכים לפשט הכתוב ואל תבין ממי באמרי פשט שר"ל הנглаה  
כי ידוע הנглаה אינו סוד ולא נסתור אבל כונתי היא כי מי שיש  
לו התחלות הקבלה באמותה כמו ידיעת שמות הספרות והבנות  
אחרות הצריכות ימצא שהסוד מסכים עם המילות ועם המשכחות  
הכתוב כמו שאරיך בזה העניין, וטרם אכנס בביומו צריך אני  
לגלות אלק סודות נפלאים שהם כמו העזה אלק כי הם מהסודות  
הגדולים שיש בתורה לא תמצאו על זה הסדר בדבריו המקובלים  
רק רמזים מעטים זער שם זער שם ובראותי כי בעונותנו  
נתמעטו הלכבות שצתי נפשי בכפי וזה הטוב יכפר.

---

°) העתקתי מספר אנרגת חמורות מהרופא ר' אליהו חיים מיניצנו

כ"ז בריטש מזועם ועיין באוצר הספרים Add. 26. 934.

\*\*) בל' טפק הוא רבינו אברהם נ' עזרא וחשב אותו הרב המחבר  
מהמקובליס והרב אולאי בש"ג כתוב שהוא מופלג בקבלה מעשית,

## שאלת ותשובות

נו

דע כי ההשנה בספריות היא על אחד מגן פנים, הפנים הראשונים הוא הידוע בהם דרך קבלה בידיעתנו מזיאותם ואצליהם ובכלל כל מה שאפשר לדעת מפה השמועה לבר, והפנים השניים הוא ההשנה בהם במראה הנבואה וזה שהנביאים יראו בעת נבואתם תמונה לנגד עיניהם באומרו ואראה את ה' יושב על כסא רם ונשא וכו' ובאמורו ועל דמותו הכסא דמותו כمرאה אDEM וهم דמיונות ותקויים בלבד לא שיוכלו להשיג אמת איך הם ומלה דמותו יאיר עיני שכלה וכן אמר וניר הנביאים אDEM, וזאת המדרגה כבר העידותך שהנביאים בכלל השינה בשכינה, ויש מהנביאים שהשינו זאת המדרגה בספריות אחרות ג"כ במאמרים \*) ולシיחושע נתנבא מהודו של משה והרמו למרת ההור ושמואל נתנבא ממדות הנצח שנאמר ונם נצח ישראל.

והבונה שאליו השינו בספריות הללו מה שהשינו הנביאים האחרים בשכינה, והפנים השלישי הוא השנת אמתם איך הם בעצם ואל זאת המדרגה לא השיג בה אDEM מעולם זולתי מרע"ה בספרית המלכות לבר, והתבונן היטיב במה ששאל מרע"ה הראי נא את כבודך ומה שהשיב לו ותבן שכן הוא מפשטיכי הכתובים ממש, מרע"ה שאל הראי נא את כבודך ומפני התשובה שהושב אנו מבינים השאלה, וזה כי ידעת שנבואת משה ממרת יום זה והוא הת"ת ובראותו עת רצון שאל להשיג

\*) עיין ב"ב ע"ה ע"א ובזהר.

## שאלת ותשובה

במידה היה המדברת עמו עצמה ומזהותה וזהו אמרו הראני נא את כבודך ובאה התשובה לא תוכל לראות פניו שהרמו לפניהם המארים, ולהפיק רצונו בכל מה שאפשר לשלם להשיג שבחיו המדבר אמר וראית את אחורי שהוא רמו למלכות כמו שבא בדבריו רוז'ל<sup>\*)</sup> שהראשו קשר של תפילין והוא הfila של יד הרומו אליה כמו שאם' בספר הזהר וכן תרגם יונתן ותחמי יה קטר דבידא דהפילי יקר שכינתי מפני שהוא הקושרת בין העולמות כי חבור ההפכים לא יתקים אם לא יהיה ביניהם אמצעי כמו שתוכל להבין זה מהדברים הטעיים, ודי בזה הערה למשכליים. ואם ידעת סוד אדם זה<sup>\*\*)</sup> רוז פרצוף נבראו תבין שלמת אחורי בזה המקום אי אפשר שתאמ' אלא על השבי ולבן אמרתי לך שלא השיג אדם לאות המדרגה וلت מרע'ה, והראיה העזומה היא מה שאמר ה' יה' אהרן ולטורים אם יהיה נביאכם ה' וכו' כלומר ששאר הנביאים דרך מהזות וחיזונתו ולא השגה עצמית אמנים לא בן עבדי משה בכל בית נאמן וידעת כי השבינה נקרה בית כי היא בית אל ר' ל' בית הת"ת נאמר נאמן הוא כלומר שהשנהו בבית הנוכרת השגה נאמנת ועצמית לא השגה דמיונית, והוא ההבדל האמתי אשר בין נבואת משה לנבואת שאר הנביאים והוא אמר וידבר ה' אליו מאهل מועד כמו שתמגא ברקאנטי. והבונה שהיא נכס תוך

<sup>\*)</sup> ברכות ז' ע"א.

<sup>\*\*)</sup> עיין עירובין י"ח ע"א.

## שאלת ותשובות

נת

האהל ומשם מסתכל באספקלריה המאירה וכו' ואם תרצה לעמוד על אמתה זה הדעת הסתכל במאם' ספר הזהר בתחילת פרשה ויהיו זהו לשונו משה שמש בסירה בעוד דאיו בנופא. ועתה הבן עניין השגנת האצילים ובמה שנז מהכתב ממש ואם' יוראו את אלהי ישראל וכו'. ולהקל עליך הבנת העניין אבادر הabilia הטילות לפי הקבלה ואחר תבין העניין ואחר תבין סידור במאמות כי נתבלבלו בו ריבים מהמקובלים וכו' מנחם בבלם, אתה ידעת כי אלהי ישראל הת"ת ותחת רגליו הם נצ"ח והוא"ד ומה שתחת רגליו הוא היס"ד ולבנת הספר המלכות הנק' לבנה ותבין וזה מן ותהי להם הלבינה לאבן, ומה העניין ג"כ זקופה \*) לבנה והשתחווה לה. והנה אם כן שה蒺אים השינו במראה הנוראה היה ה' ספירות אחורנות האחרונות וזאת ההשנה הייתה נבואית מהפנים השניים אשר כרנו, ועתה הבן במה שנז מהכתב ממש, אם' כן מה שתחת רגליו שהוא היסוד השבוחו כמעשה לבנת הספר שהוא המלכות וזה כי אתה ידעת שבמעמד הנורא הצעירות היו כתקן והשבינה או היה בחבור שלם עם היסוד וכל מדות הרין סבו חמו ולכון תראה במקום הזה לבנת הספר כי לא היה בה טפי חשך במעמד ההוא ובראותם החיבור והיחור ההוא בשילימות כמער איש ולויות' חשבו כלבם שאי אפשר שisor הדבוק ההוא לעולם וחשבו שם יקרה לחט האדם שהצעירות יתקללו והשפוי תתרחק

\*) ע"ז פ"ו ע"א.

מהת"ת שהיסוד ימשך אחר השכינה והוא אמרו ותחת רגליו  
 כמעשה לבנת הספר כלומר שהשכו שמה שתחת רגלי אלקי  
 ישראל שהוא היסוד יהיה כמעשה לבנת הספר ר"ל שנם הוא  
 יתרחק מהת"ת וימשך אחר השכינה וביאר לך הכתוב אח"ב  
 כי הדבר אינוכך אבל היסוד הוא עצם השמים לתרה כי כבר  
 ידעת ממעשה בראשית כי השמים הוא הת"ת כלומר שבעת  
 התרחק השכינה מהת"ת היסוד יתקבץ אצל הת"ת להיו  
 דומה לו כי בשם שהת"ת יושב בין חס"ר ופח"ר בן היסוד  
 יושב בין נצ"ח והו"ד, וכן אמרתי לך שהוא"ז דובען יש לה  
 سور ר"ל שאינה וא"ז המדקפת כי כבר ידעת שהוא"ז רמו לת"ת  
 הנקראת קו האמצעי, ומפני שאי אפשר קריית הוא"ז בלי  
 שני ויין הנעלם הוא רמו ליסוד וכן נקראו היסוד והת"ת ב'  
 המבריעים. והנה זה לא היה קצוץ כי אם שנגה וטעות וכן  
 שב הכתוב ואמר ויהו את האלקים ויאכלו וישתו וכבר ידעת  
 מה שפירשו בו אנקלום ורבותינו \*) ואני צריך לשנותו, ומכאן  
 תוכל להבין מה שאמր ר' עקיבא\*\*) לחביריו הנכנים לפדרס  
 בשתגינו אצל אבני שיש טהור אל התאמרו מים מים משומם  
 שנאמר דובר שקרים לא יכון לננד עיני כי אתה ידעת שעוזרים  
 למרכיבה צוריכין לתקן הצינורות תחילת עד שתורוג השכינה  
 אל היסוד וכן אמר בשתגינו אצל אבני שיש טהור

\*) ברכות יז ע"א.

\*\*) עיין בערך אבן בשם רב האיי גאון.

## שאלה ותשובות

סא

שהוא חبور היסוד והשכינה האותים ולכון אמר אבנוי לשון רביהם כי אבן בלשון יחיד רומו אל השכינה כמו שתמציא אל האמור מים טים כלומר אל תהשבו מעד החבור והיסוד ההוא שתראו או שייהי בן לעולם עד שתחשבו שהיוס"ד ימשך אחר השכינה הנקרת מים התהותנים וזה העניין כפל מים מושם שנאמר דובר שקרים לא יכון לנדר עני וכו'.

ועתה התבונן בפשטיה המילوت לפי הקבלה והמשכיות הלשון בדקות איך יסכים מה שכתבנו ונום שהראקANTI חולק על זה הדעת כמו שכתבתי מקובלים אחרים מסכימים אליו אלא שלא הרחיבו בזה הביאור כמו שעשיתי אני ומה שיאמת זה הפירוש הוא אומרו ויראו את אלהי ישראל אלא שהרמו אל הת"ת הנקרת אלהי ישראל וגם מה ששנה ואמר וכעטם השם לטהר ראה נדולה למה שאמרנו כי ידוע שהשמים הוא הת"ת ולמה ישנה להזכיר הת"ת פעם אחרת ומה שהביא הר"ר מנחם סייע לדבריו מדברי אנקלום אינה ראה כי ידוע מדרך אנקלום שדרכו לקוצר ולהסתיר כי גם שבמקומות אחרים באמרו יקרא ד"ה רמו לשכינה הנקרת בכור ה') בזה הטעום איןו בן כי ידוע שיש למספרות שמות משותפים ונקזאים אצל המקובלים השמות השווין וכבר אמרנו למעלה כי מרע"ה כאשרם הראני נא את בכורך רמו אל הת"ת גם כי במקומות אחרים בכור הוא השכינה והראיה כי אחרי בן תרגם וחתה רגלו ותחות בראשית

<sup>\*)</sup> עיין בספר היהוד הנלווה בספריו שלו "ראש מנשה".

יקרה והר' מנחם ממש מורה שכבן רמו אל השם העליונים שם הת"ת גם אפרש לומר שכונת אנקלום הייתה יקר אלה דישראל לרמו שהאצלים לא חטאו במה שחתאו בני אחרן והבינהו, והקשה אישר אין לה תשובה להר' מ והוא אחורי שלפי דעתו אלהי ישראל הוא רמו אל השכינה ולבנת הספר ג"כ רומו אליה ותחת רגלו אל מי ישוב, ומה שפירות הוא בזה לפי דעת המתרגם כי הם השם העליונים והם חכמתו הוא בנוendo כי איך יאמר הכתוב שמה שתחת רגלי אלהי ישראל הם השם השכינה העליונים אחר שאלקוי ישראל השכינה לפי דעתו אלא אם ירצה לומר שתחת רגלו לא ישוב אל אלקוי ישראל וזה לא יסבלחו פשט הבהיר ויעיר ראייה אחרת ירוע שמיום שנברא העולם לא היה פומבי גדול בORITYת מצרים עד מתן תורה עד שאמרו רז"ל\*) ראתה שפהה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בויו וכו' ואין ספק כי השגחת היה באשכינה על דרך החנים אשר כרנוו ואם האצלים לא השינו אלא באשכינה ברעת הר' מנחם מה יתרון היה להם על השפהה או מה עניין המחיצות שאמרו רז"ל\*\*) אהרן מחוץ לעצמו וכו' ואין השבל אמתה זה שלא יהיה יתרון לokaneים שהסגולות העם מהשפות וכי תאמר כי הokaneים השינו במעמד ההוא הפנים השלישים כבר אמרנו למעלה שלא השיג לזוגת המרגנה זולת מרע"ה והר' מנחם

\* עי' רשי' שמות ט"ו ב'.

\*\*) רשי' יתרו י"ט כ"ד.

## שאלת ותשובות

סג

עצמו מורה בזה, ולכן אמרתי לך כי דעת המקובלים האחרוניים הוא הנכון ואתה תعيין היטב ותבין גם מה שאמרו\*) שם שהספר הוא אדורם לא ידעת מיין לו וזה וכבר העירותך כי במעמד החוא היה השכינה כירועת שלמה ולא כאחלי קדר.

וישא משלו.

ראה הבן ותשכilio זה  
עדיו תרד לתוכליך  
להבין את שאלתו  
ולא לכטיל בסכלותו  
ונם יוסף בקדמותו  
להודות שם תחלתו  
ושבח גודלו.

הלא מה טוב ומה נעים  
לכל תשכיל בעין דעת  
\*\*) רפאל והשמי עולם  
שנה שלש חזק קורא  
בזה תשכיל ייחדרו

\* ) זה כתב הרקאנטי והראב"ע ועיין בהקדמת תיקוני הותר ט' ע"ב.

\*\*) בלי ספק שהוא שם המעתיק ספר אגדת חמודות.

ישתבח שמרק לעד מלכנו. שבח הוה שלמה המלך יסדו ביום שעלה ראשון לישב על כסא שבנה וצפחו בזהב מופו ובאו כל ישראל לפניו לראות הארץ יעללה על הכסא והוא משבחין אותו ומומרין למלך כזה נאה לשבח שננתן הקב"ה בו חכמה ורעה לעשות תבנית כסא כזה. ושמע המלך שלמה את דבריהם ואמר להם וכי עליה על לבככם לחתת לי שבח על תבנית הכסא הוה לא נאה לכם לעשות כן אלא שבחו והווו לשמו של מלכי המלכים שהחכמה והגבורה שלו כמו שנאמר חכם לבב ואמץ כה ופרחה ואמר ישתבח שמרק לעד מלכינו האל, ובראשי תיבות רמו שלמה ומרוב ענוה יתרהה שהיתה בו הקרים ישתבח עד שלא חתם שמו שלא ירגעשו שהוא יסדו ולמר ממשה רבינו שיסדר מומור Shir ליום השבת שרטמו בו משה בראשי תיבות והפסיק ליום בנותיים מרוב ענוה שהיתה בו שלא ירגעשו שהוא יסדו \*).

\* ) אבודרם איהו לא חוי אבל מולוי חוי, שכטב זול שמרק לעד מלכנו האל ר"ת שלמה אפשר כי החכם שחבר זה היה שמו כן, או עשו לבוד שלמה המלך ע"כ, וזה כתוב ר' אליעזר מגרמיוא בכ"י חניל.